

PROGRAM NAUCZANIA JĘZYKA ANGIELSKIEGO

DLA KLAS I–III

ZGODNY Z PODSTAWĄ PROGRAMOWĄ Z 14 LUTEGO 2017

Autorka: Mariola Bogucka

Etap nauki: I.1 – I etap edukacyjny, edukacja wczesnoszkolna

© Pearson Central Europe

Ustalając prawa zmuszające nasze dzieci do pójścia do szkoły, bierzemy na siebie wspólnie ogromną odpowiedzialność. Oto na okres około dziesięciu lat, z niewielkimi odchyleniami w zależności od kraju, dzieci są rekwirowane jak poborowi; ich niedojrzałość w niczym nie łagodzi arbitralności takiego postępowania. (...) Rozwiązanie problemu – każdego problemu – polega na odkryciu, jak zmienić aktualny stan rzeczy na stan rzeczy pożądany, a należący jeszcze do przyszłości. Aby tego dokonać z pełnym skutkiem, należy nie tylko mieć wyobrażenie zakładanego efektu końcowego, ale i dobre zrozumienie właściwości punktu startu. Istotne więc jest, aby nauczyciele zdawali sobie jasno sprawę z tego, jakimi chcą, aby dzieci stawały się pod ich kierunkiem, ale także z tego, jakie te dzieci faktycznie są, kiedy proces edukacyjny się zaczyna.

M. Donaldson „Myślenie dzieci”
tłum. A. Hunca-Bednarska, E. M. Hunca

When we make laws which compel our children to go to school we assume collectively an awesome responsibility. For a period of some ten years, with minor variations from country to country, the children are conscripts; and their youth does nothing to alter the seriousness of this fact. (...) The solution of a problem – any problem – consists in discovering how to transform an existing state of affairs into a desired one that has not yet come into being. Now in order to do this effectively one clearly needs not only a good idea of the desired end state but a good understanding of the features of the starting point.

Margaret Donaldson *Children's Minds*

SPIS TREŚCI

1. ZAŁOŻENIA ORGANIZACYJNO-PROGRAMOWE

- 1.1. Metryczka
- 1.2. Kontekst społeczno-edukacyjny programu
- 1.3. Koncepcje pedagogiczne
 - 1.3.1. Wszechstronny charakter kształcenia językowego
 - 1.3.2. Podmiotowość ucznia i nauczyciela
 - 1.3.3. Nauczanie całościowe
 - 1.3.4. Wrażliwość interkulturowa
- 1.4. Wyróżniki programu
 - 1.4.1. Integracja programu nauczania języka angielskiego z programem I etapu edukacyjnego
 - 1.4.2. Zróżnicowanie celów kształcenia w poszczególnych klasach I, II oraz III
 - 1.4.3. Rozwijanie umiejętności myślenia i refleksji o uczeniu się
 - 1.4.4. Diagnozowanie i ocena postępów ucznia a udzielanie konstruktywnej informacji zwrotnej

2. UCZESTNICY PROCESU EDUKACYJNEGO

- 2.1. Uczniowie
- 2.2. Nauczyciele
- 2.3. Rodzice
- 2.4. Inni odbiorcy programu

3. OPTYMALNE WARUNKI PROCESU EDUKACYJNEGO

- 3.1. Sala dydaktyczna i jej wyposażenie
- 3.2. Czas realizacji programu
- 3.3. Liczebność grup

4. CELE NAUCZANIA

- 4.1. Cele ogólne
 - 4.1.1. Nadrzędne cele edukacji
 - 4.1.2. Rozwijanie umiejętności podstawowych
 - 4.1.3. Kształtowanie postaw sprzyjających rozwojowi dziecka
 - 4.1.4. Postawa ciekawości poznawczej

- 4.2. Cele szczegółowe
 - 4.2.1. Klasa I i II – stopniowanie zadań ze względu na stopień ich trudności
 - 4.2.2. Klasa III

5. TREŚCI NAUCZANIA

- 5.1. Zasada organizacji wprowadzania i utrwalania treści nauczania
- 5.2. Zakresy tematyczne
- 5.3. Sytuacje i funkcje komunikacyjne
- 5.4. Materiał leksykalny
- 5.5. Struktury i kategorie gramatyczne
- 5.6. Holistyczne ujęcie „świata dziecka” w nauczaniu języka angielskiego

6. PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

- 6.1. Angielski przez angielski
 - 6.1.1. Instrukcje nauczyciela
 - 6.1.2. Zwroty wprowadzające informację zwrotną
 - 6.1.3. Zwroty służące komunikacji w klasie
- 6.2. Metody nauczania
 - 6.2.1. Metoda reagowania całym ciałem (*TPR*)
 - 6.2.2. Metoda komunikacyjna
 - 6.2.3. Metoda audiolingwalna
 - 6.2.4. Metoda audiowizualna
- 6.3. Procedury typowe dla nauczania wczesnoszkolnego
 - 6.3.1. Nauka poprzez zabawę
 - 6.3.2. Wykorzystanie piosenek i rymowanek
 - 6.3.3. Wykorzystanie tekstów narracyjnych
 - 6.3.4. Wykorzystanie dramy
 - 6.3.5. Zajęcia plastyczne
 - 6.3.6. Projekty językowe na lekcji języka angielskiego
- 6.4. Techniki nauczania
 - 6.4.1. Techniki nauczania słownictwa
 - 6.4.2. Techniki nauczania wymowy
 - 6.3.1. Techniki nauczania gramatyki
 - 6.4.1. Techniki nauczania sprawności receptywnych: słuchania i czytania
 - 6.4.2. Techniki nauczania sprawności produktywnych: mówienia i pisania
 - 6.4.3. Techniki wdrażania autonomii ucznia
 - 6.4.4. Techniki dramowe
 - 6.4.5. Techniki multimedialne

- 6.5. **Formy pracy**
- 6.6. **Materiały nauczania**
 - 6.6.1. Podręczniki
 - 6.6.2. Pomoce naukowe i środki dydaktyczne
 - 6.6.3. Materiały pomocnicze
- 6.7. **Struktura lekcji i zasady planowania**

7. STANDARDY OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ

- 7.1. **Kompetencja komunikacyjna**
 - 7.1.1. Wiedza
 - 7.1.2. Umiejętności
- 7.2. **Umiejętność uczenia się**

8. SPRAWDZANIE POSTĘPÓW W NAUCE I PROPOZYCJE ICH OCENIANIA

- 8.1. **Ogólne założenia**
- 8.2. **Ocenianie formatywne**
- 8.3. **Opisowa ocena sumatywna/ podsumowująca**
- 8.4. **Metody sprawdzania postępów ucznia**
 - 8.4.1. Techniki kontroli ustnej
 - 8.4.2. Techniki kontroli pisemnej – testy przyjazne dzieciom
 - 8.4.3. Praca projektowa
- 8.5. **Samoocena**
- 8.6. **Portfolio**

9. ZASADY MODYFIKOWANIA PROGRAMU

BIBLIOGRAFIA

ZESTAWIENIE POJĘĆ

1. ZAŁOŻENIA ORGANIZACYJNO-PROGRAMOWE

1.1. Metryczka

przedmiot:	język angielski
etap nauki:	I etap edukacyjny szkoła podstawowa, klasy I-III
typ kursu:	początkowy
wymiar godzin:	dwie 45-minutowe lekcje w tygodniu
autor:	Mariola Bogucka

Mariola Bogucka uczy praktycznej nauki języka angielskiego oraz metodyki nauczania języka angielskiego w Instytucie Lingwistyki Stosowanej na Uniwersytecie Gdańskim. Jako trener nauczycieli prowadziła zajęcia na kursie British Council w ramach projektu SPRITE w zakresie nauczania języka angielskiego dzieci w wieku wczesnoszkolnym oraz była konsultantem British Council w ramach programu YOUNG LEARNERS. Jest też liderem Programu INSETT dla regionu pomorskiego i warmińsko-mazurskiego. Jest współautorką kursów językowych dla dzieci *Your English ABC, Friends* oraz autorką materiałów dydaktycznych dla nauczycieli języka angielskiego.

1.2. Kontekst społeczno-edukacyjny programu

Szkoła funkcjonuje w konkretnej rzeczywistości społeczno-politycznej i niewątpliwie cennym jest wykorzystanie wszystkich pozytywnych zmian, które następują wokół nas.

Ostatnie dwudziestolecie, a szczególnie dynamiczne zmiany po roku 2004, zaowocowało polityczną oraz ekonomiczną integracją Europy. Niewątpliwie wzrost zainteresowania nauką języków obcych jest bezpośrednią konsekwencją tych przemian. Większa mobilność Europejczyków mówiących różnymi językami oraz ogólnie znane skutki trudności w porozumiewaniu się, wynikające ze słabej znajomości bądź nieznanomości języków obcych, uświadomiły wszystkim konieczność opanowania przynajmniej jednego języka obcego. Powszechnie zaakceptowano przekonanie, że w przyszłości wielojęzyczność stanie się normą. Taki pogląd jest zgodny z ogólnoeuropejską koncepcją współczesnej edukacji, w której kształcenie językowe odgrywa rolę priorytetową. W Strategii Lizbońskiej opracowanej przez wszystkie kraje członkowskie Unii Europejskiej, a zwłaszcza w programie „Edukacja i szkolenia 2010”, podkreśla się praktyczny wymiar edukacji. Głównym celem wprowadzanych zmian jest poprawa efektywności i jakości nauczania, przekładająca się na lepszą umiejętność zastosowania szkolnej wiedzy

w prawdziwym życiu.

Istotą nowoczesnego podejścia do edukacji jest tworzenie fundamentów wykształcenia, dzięki którym współczesny człowiek będzie mógł **uczyć się, pogłębiać wiedzę oraz rozwijać swój potencjał intelektualny przez całe życie** (*life-long learning*). Co więcej, aby umożliwić uczącym się podejmowanie nauki i pracy poza granicami ich kraju, trzeba zadbać o spójność w ocenianiu efektów kształcenia, a następnie porównywalność zdobywanych świadectw. W odniesieniu do języków obcych dla określenia celów nauczania używa się **wskaźników biegłości językowej** (*descriptors*), a następnie – do określenia stopnia zaawansowania – **poziomów biegłości językowej** (*common reference levels*). Kryteria te zostały zaprezentowane w „Europejskim systemie opisu kształcenia językowego”. Chociaż formalnie ten aspekt edukacji nie dotyczy pierwszego etapu edukacyjnego, już wtedy należy wyznaczać odpowiednie standardy i wytyczać długoterminowe cele.

Zmiany dotyczą wszystkich polskich uczniów, bez względu na wiek rozpoczęcia nauki języków obcych, a ten – zgodnie z ogólnoeuropejskimi tendencjami – jest stopniowo obniżany. Na długo przed wprowadzeniem od roku szkolnego 2008/2009 obowiązku nauczania języka obcego w edukacji wczesnoszkolnej można było zaobserwować wzrastającą popularność języka angielskiego w przedszkolach oraz początkowych klasach szkół podstawowych.

Ponieważ nauczanie języka obcego ma charakter obowiązkowy już w przedszkolach, nowa podstawa programowa wychowania przedszkolnego z 14 lutego 2017 r. opisuje zadania przedszkola, osiągnięcia dziecka na koniec wychowania przedszkolnego oraz nakreśla sposoby i warunki oraz sposób realizacji zadań. Podstawa programowa, obowiązująca w klasie I szkoły podstawowej od roku szkolnego 2017/2018, utrzymuje obowiązek nauczania języka obcego od I klasy szkoły podstawowej w wymiarze dwóch godzin tygodniowo (zgodnie z Rozporządzeniem MEN z dnia 28 marca 2017 w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół). Podstawa programowa podkreśla dodatkowo konieczność zapewnienia kontynuacji nauki tego samego języka jako pierwszego na wszystkich etapach edukacyjnych.

Kolejnym przejawem i zarazem skutkiem zachodzących zmian jest większy **kontakt z językiem angielskim** (*exposure*) poprzez większy dostęp do Internetu, a także dzięki popularyzacji języka angielskiego zarówno w formie programów telewizyjnych, jak i czasopism i książek dla dzieci.

Prezentowany program w swojej strukturze i założeniach oparty jest na znowelizowanej podstawie programowej z 14 lutego 2017 roku oraz na opracowanych przez międzynarodowy zespół ekspertów Rady Europy dokumentach pt. „Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie” (*Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*) oraz „Europejskie portfolio językowe” (*European Language Portfolio*).

1.3. Koncepcje pedagogiczne

1.3.1. Wszechstronny charakter kształcenia językowego

Jednym z celów przyświecających twórcom niniejszego programu było osiągnięcie jego zgodności z najnowszymi ogólnoeuropejskimi tendencjami metodycznymi kształcenia wielojęzycznego i wielokulturowego. Opracowany przez Radę Europy „Europejski system opisu kształcenia językowego” szczegółowo prezentuje założenia nowoczesnego podejścia do nauczania języków obcych i uczenia się. W praktyce oznacza ono stworzenie warunków do rozwoju wielu nowych kompetencji dotyczących zarówno rozwoju osobowości dziecka, jak i jego wiedzy ogólnej. Budowanie fundamentów wykształcenia to kształtowanie **postaw** (*attitude*), zdobywanie **wiedzy** (*knowledge*) oraz rozwijanie **umiejętności praktycznych** (*skills*). Ważne jest zatem, aby na każdym etapie edukacyjnym zdobywanie przez ucznia nowej wiedzy wiązało się z wszechstronnym i harmonijnym rozwojem jego osobowości, aby ten proces był skorelowany z rozszerzaniem umiejętności praktycznego zastosowania tej wiedzy. W tym kontekście szczególną uwagę należy zwrócić na rozwijanie **umiejętności uczenia się** (*learning to learn*).

1.3.2. Podmiotowość ucznia i nauczyciela

Podstawową zasadą jest **nauczanie skoncentrowane na dziecku i jego potrzebach** (*learner-centred teaching*). Dziecko jest podmiotem nauczania, a więc treści nauczania oraz wszystkie metody i techniki pracy powinny być dostosowane do aktualnego etapu rozwoju poznawczego i emocjonalnego ucznia. Wyrazem takiego podejścia jest wykorzystanie kontekstu ze świata dziecka jednoznacznie ilustrującego prezentowane słownictwo lub struktury językowe, a następnie organizowanie zadań umożliwiających komunikację oraz działanie. Zadania te oparte są na wielozmysłowych ćwiczeniach pozwalających wykorzystać i rozwinąć różnorodne **style uczenia się** (*learning styles*). Nauczanie poprzez zabawę, oprócz niezbędnego elementu rozrywkowego, ma za zadanie wprowadzić konkretne elementy językowe i kulturowe oraz nauczyć zachowań w grupie.

Innym elementem podmiotowości ucznia w nauczaniu wczesnoszkolnym oraz wyrazem **podejścia humanistycznego** (*humanistic approach*) jest stwarzanie sytuacji, w których dzieci będą miały możliwość wykorzystania poznawanego języka do wyrażenia własnych myśli czy informacji o sobie.

Rozwój dzieci w tym okresie jest skokowy i nie przebiega w dokładnie takim samym tempie i stopniu u dzieci będących w tym samym wieku biologicznym. Stąd różne potrzeby i wymagania dzieci, na które odpowiedź powinna być znaczna **indywidualizacja procesu nauczania**. Wymagania powinny być dopasowane do aktualnego stadium rozwoju dziecka. Szczególnie dotyczy to stworzenia warunków, w których dzieci będą mogły we właściwym dla siebie tempie rozwijać skomplikowane umiejętności, np. czytania i pisania. W celu osiągnięcia optymalnych efektów program nauczania powinien charakteryzować się dużą elastycznością, tak aby nauczyciel mógł dostosować stopień trudności lekcji do indywidualnych potrzeb i możliwości dziecka.

Równie istotna jest zasada **podmiotowości nauczyciela** (*teacher autonomy*): to nauczyciel dzięki swojej wiedzy i empatii określa i wprowadza w życie optymalne dla uczniów metody pracy oraz jej formy. Podstawą autonomii nauczyciela jest znajomość możliwości wyborów, jakie daje współczesna glottodydaktyka.

1.3.3. Nauczanie całościowe

Największym jednak wyzwaniem dla nauczyciela jest nieustanna praca nad motywowaniem dzieci do nauki. By to osiągnąć i by w pełni realizować potrzeby intelektualne oraz emocjonalne dziecka, niezbędne jest wprowadzenie **nauczania całościowego** (*holistic approach*). Punktem wyjścia są interesujące i bliskie dziecku **kręgi tematyczne** (*topic-based teaching*) łączące różne dziedziny wiedzy i umiejętności. Tematy, słownictwo i struktury wprowadzane są **spiralnie** (*spiral syllabus*), to znaczy materiał, cyklicznie powtarzany, jest poszerzany o coraz to nowe słowa i struktury. Zadania językowe powinny być też źródłem nowej wiedzy

Diagram 1. Budowanie fundamentu wykształcenia - wiedza, postawa, umiejętności.

Diagram 2. Płaszczyzny integracji nauczania języka angielskiego w kształceniu zintegrowanym.

o świecie i o samym sobie i jednocześnie kształtować umiejętności twórczego oraz krytycznego myślenia. Dzięki takim zadaniom zachęcamy dzieci do eksperymentowania z językiem obcym, budujemy ich wiarę we własne możliwości, a nie tylko zmuszamy do odtwórczego prezentowania wyuczonych słówek i struktur.

1.3.4. Wrażliwość interkulturowa

Nauka języka angielskiego staje się stopniowo przygodą z inną kulturą. Rozwijanie **wrażliwości interkulturowej** (*intercultural awareness*) nie dotyczy tylko świątecznych obrzędów i zwyczajów, ale również codziennych zachowań ludzi. Bez względu na temat i zakres różniących się zachowań podkreślamy ich różnorodność, świadomie unikając ich wartościowania, „inny” nie znaczy lepszy lub gorszy. Chcemy rozwijać w naszych dzieciach otwartość i szacunek dla ludzi z innych krajów, a jednocześnie kształtować ich poczucie tożsamości z rodzimą kulturą i językiem ojczystym.

1.4. Wyróżniki programu

1.4.1. Integracja programu nauczania języka angielskiego z programem I etapu edukacyjnego

Uważamy że integracja programu nauczania języka angielskiego z programem I etapu edukacyjnego jest jednym z najważniejszych aspektów pracy nauczyciela języka angielskiego. Diagram 2 przedstawia płaszczyzny, na których następuje integracja.

Szczegółowe informacje na temat sposobu korelacji można znaleźć w następnych rozdziałach naszego programu: Cele nauczania (patrz sekcja 4.), Treści nauczania (patrz sekcja 5.), Procedury osiągnięcia celów (patrz sekcja 6.) oraz Sprawdzenie postępów w nauce i propozycje ich oceniania (patrz sekcja 8.).

Integracja może nastąpić poprzez osobę nauczyciela nauczania początkowego, który po uzyskaniu

odpowiednich kwalifikacji językowych i metodycznych, uczy również języka angielskiego. W takiej sytuacji nauczyciel może zdecydować się na to, aby spotkania z językiem angielskim zmienić na krótsze, ale częstsze, np. trzy razy w tygodniu po 30 minut. Może również wprowadzić elementy języka angielskiego na lekcjach nauczania zintegrowanego, np. realizując temat „Bezpieczeństwo na drodze”, wprowadzić odpowiednie instrukcje w języku angielskim.

Jeśli lekcje języka angielskiego prowadzi anglista, wówczas istotna jest współpraca z nauczycielem nauczania początkowego, aby skoordynować w czasie nauczane treści itd. Szczególnie przydatne jest organizowanie wspólnych projektów, np. przedstawień dla rodziców i uczniów innych klas.

Kształcenie zintegrowane łączy w sobie następujące obszary edukacyjne: edukację językową (język polski i obcy), matematyczną, muzyczną, plastyczną, społeczną, przyrodniczą, informatyczną, techniczną, wychowanie fizyczne i etykę. Wiedza oraz umiejętności z zakresu wszystkich tych dziedzin umożliwiają zastosowanie szeregu technik oraz zadań językowych, które w znaczny sposób wzbogacają nauczanie języka angielskiego. Należy podkreślić, że taka integracja nie polega tylko na wprowadzaniu angielskich nazw, czyli nauczaniu słówek, ale przede wszystkim na poznawaniu nowego zagadnienia poprzez działanie i prace twórcze.

Zorganizowanie nauki języka wokół danego tematu integruje pracę nad konkretnym słownictwem, niezbędnymi strukturami gramatycznymi oraz sprawnościami językowymi umożliwia również rozwój umiejętności z innych dziedzin.

Aby zwrócić uwagę nauczycieli na konieczność odejścia od encyklopedycznej wiedzy w tym zakresie, proponujemy spojrzenie na zagadnienie zintegrowania treści z różnych obszarów edukacyjnych pod kątem rozwoju Inteligencji Wielorakich opracowanych przez Howarda Gardnera. Nowoczesny sposób rozumienia inteligencji wychodzi poza ramy tradycyjnego myślenia logiczno-matematycznego i pokazuje,

Rodzaj inteligencji wg Howarda Gardnera	Zadania stosowane na lekcjach języka angielskiego	Przykładowy temat (<i>topic</i>) <i>My day</i>
inteligencja językowa <i>edukacja polonistyczna/obcojęzyczna</i>	rozwijanie sprawności mówienia, słuchania, czytania, pisania, zabawy ze słowami, uwrażliwianie na język obcy i ojczysty	nazwy czynności: <i>I play tennis on Monday</i> . struktura: <i>the Present Simple Tense</i> , słuchanie i czytanie opowiadania: „Dzień Milly”
inteligencja logiczno-matematyczna <i>edukacja matematyczna</i>	nauka elementów matematyki, zadania na logiczne myślenie	liczby, określanie czasu: <i>I get up at 7 o'clock</i> .
inteligencja kinestetyczna <i>wychowanie fizyczne</i>	gry i zabawy ruchowe, np. TPR (metoda reagowania całym ciałem)	pantomima, zgadywanie: co to za czynność
inteligencja muzyczna <i>edukacja muzyczna</i>	śpiewanie, klaskanie, wykorzystanie rymowanek, zabawy rytmiczne	piosenka: <i>This is the way I go to school at 8 o'clock in the morning</i> .
inteligencja przestrzenno-wzrokowa <i>edukacja plastyczna, zajęcia techniczne</i>	wykorzystanie materiałów wizualnych, rysowanie, pisanie, wyrabianie spostrzegawczości	użycie <i>flashcards</i> , komiksu, wideo – dzień rówieśnika w Wielkiej Brytanii/USA, projekt plastyczno-językowy: <i>A Healthy Day</i>
inteligencja interpersonalna <i>edukacja społeczna</i>	praca w parach, zespołach, drama	wywiad: „Jaki jest Twój dzień?”, ankieta: <i>Do you live a healthy lifestyle?</i>
inteligencja intrapersonalna <i>etyka</i>	praca indywidualna, kształtowanie myślenia refleksyjnego, np. samoocena, refleksja nad sensem historyjek z morałem	praca indywidualna: zaplanuj, narysuj, opisz <i>My Ideal Day</i> , refleksja: Czego się dzisiaj nauczyłeś? Co sprawiło Ci trudność? refleksja i ocena postępowania bohaterów historyjek
inteligencja przyrodnicza <i>edukacja przyrodnicza</i>	projekty przyrodniczo-językowe, np. obserwowanie, refleksja na temat przyrody	refleksja na temat higienicznego trybu życia
<i>edukacja komputerowa</i>	praca z komputerem, tablicą interaktywną	wykorzystanie CD-ROM, DVD towarzyszących kursom językowych oraz słowników multimedialnych

ze rozwoju dziecka nie da się opisać lub ocenić w tak wąskiej kategorii. Tabela zamieszczona powyżej ilustruje sposób, w jaki na lekcjach języka angielskiego są rozwijane treści z poszczególnych obszarów edukacyjnych oraz różne rodzaje inteligencji.

1.4.2. Zróżnicowanie celów kształcenia w poszczególnych klasach I, II oraz III

Tempo i zakres wprowadzania kolejnych sprawności językowych (mówienie, czytanie lub pisanie) oraz nowych treści na I etapie edukacyjnym powinny być całkowicie uzależnione od poziomu rozwoju poznawczego i emocjonalnego uczniów. Dzieci w wieku 7–9 lat rozwijają się w różny sposób, dlatego tylko nauczyciel prowadzący lekcje może zdecydować, w jaki sposób stopniowo

podnosić stopień trudności oraz ile czasu poświęcić na powtórkę i utrwalenie nowego materiału.

Na początkowym etapie nauki języka obcego (w klasie I i II) nadrzędnym celem jest zainteresowanie ucznia nauką języka angielskiego, uwrażliwienie ucznia na język angielski spotykany w życiu codziennym oraz wykształcenie zachowań sprzyjających przyswajaniu języka, przede wszystkim rozwijanie sprawności rozumienia ze słuchu oraz stopniowo umiejętność komunikacji na poziomie wyrazu i prostego zdania. Zwracamy szczególną uwagę na umiejętność poprawnego reagowania niewerbalnego i werbalnego na instrukcje nauczyciela, wskazane jest przeznaczenie odpowiednio długiego okresu na pracę bez tekstu. W momencie, gdy nauczyciel zdecyduje się wprowadzić elementy czytania, zadania polegają przede wszystkim na grach i zabawach językowych z wykorzystaniem kart wyrazowych i obrazkowych.

Natomiast w klasie III głównym celem jest doskonalenie wszystkich czterech sprawności językowych. Nadal jednak wskazany jest prymat umiejętności rozumienia ze słuchu i mówienia nad czytaniem i pisaniem. Nie możemy zapomnieć o tym, że pierwszy kontakt dzieci z językiem angielskim może stanowić w znacznym stopniu o ich nastawieniu do nauki tego języka w przyszłości.

Nauczyciel nie powinien być nadmiernie ograniczany przepisami lub formalnie narzuconymi ustaleniami, np. 45-minutową lekcją. Może wybrać dla swoich uczniów różne formy pracy, a nie tylko zajęcia w klasie. A wtedy zorganizowanie zabawy, wycieczki poza klasę lub projektu plastyczno-muzyczno-językowego może znacznie się wydłużyć i przekroczyć sztywne ramy tradycyjnej lekcji.

Pomimo dużej autonomii nauczyciela w planowaniu zajęć i układaniu własnego rozkładu materiału, w naszym programie zwracamy szczególną uwagę na zróżnicowanie celów nauczania ze względu na stopień trudności zadań, które stawiamy przed uczniami. (Patrz Cele szczegółowe, 4.2)

W klasie I szkoły podstawowej nadrzędnym celem pedagoga jest zainteresowanie ucznia nauką języka angielskiego, uwrażliwienie go na język angielski spotykany w życiu codziennym oraz wykształcenie w dziecku zachowań sprzyjających przyswajaniu języka, przede wszystkim rozwijanie sprawności rozumienia ze słuchu. Należy zwracać szczególną uwagę na umiejętność poprawnego niewerbalnego i werbalnego reagowania na instrukcje nauczyciela. Wskazane jest również przeznaczenie odpowiednio długiego okresu na pracę bez tekstu. Nie wolno zapomnieć o tym, że pierwszy kontakt dzieci z językiem angielskim może w znacznym stopniu przesądzić o ich nastawieniu do nauki tego języka w przyszłości.

W klasie II najważniejszym celem jest rozwijanie sprawności rozumienia ze słuchu, umiejętności komunikacji na poziomie wyrazu i prostego zdania.

1.4.3. Rozwijanie umiejętności myślenia i refleksji o uczeniu się

Dzieci oczekują, że nauka, a zatem i szkoła, będzie źródłem przygody. Jest to możliwe tylko wtedy, gdy stwarza się warunki, w których dzieci uwierzą, że język angielski nie jest trudny, ale jednocześnie stanowi wyzwanie intelektualne. Aby w pełni zaspokoić oczekiwania dziecka i zrealizować zakładane cele, stosowane zadania wymagają kształcenia umiejętności myślenia, czyli obserwacji, porównywania, klasyfikowania, analizowania, interpretowania i wyciągania wniosków. W celu osiągnięcia optymalnych efektów program nauczania powinien charakteryzować się dużą płynnością, tak aby nauczyciel mógł dopasować stopień trudności do indywidualnych potrzeb i możliwości dziecka. Niniejszy program zakłada stopniowe, ale systematyczne, już od I klasy, wprowadzanie elementów autonomii nauczania, czyli świadomego uczenia się i oceniania przez dziecko własnych postępów w nauce (patrz sekcja 6. Procedury osiągnięcia celów).

1.4.4. Diagnostowanie i ocena postępów ucznia a udzielanie konstruktywnej informacji zwrotnej

Proponowany program oparty jest na planowej i systematycznej obserwacji przebiegu nauki, tak aby umożliwić nauczycielowi monitorowanie postępów poszczególnych uczniów, a następnie w uzasadnionych przypadkach, indywidualizację procesu nauczania.

Dziecko kształtuje obraz samego siebie pod wpływem własnej aktywności oraz opinii dorosłych, dlatego szczególnej wagi nabiera rzetelny sposób określenia progu możliwości każdego ucznia. Udzielenie konstruktywnej informacji zwrotnej ma na celu nie tylko wspomaganie rozwoju językowego ucznia, ale również pozytywny wpływ na kształtowanie osobowości dziecka oraz umiejętności samokrytycznego myślenia.

2. UCZESTNICY PROCESU EDUKACYJNEGO

2.1. Uczniowie

Edukacja wczesnoszkolna obejmuje okres tylko trzech lat, czyli nauczanie dzieci w wieku 7–9 lat. Jest to w rozwoju małych uczniów okres znacznych zmian, które w dynamiczny sposób wpływają na cele kształcenia oraz na metody pracy nauczyciela.

Chociaż dzieci przez cały ten czas rozwijają kompetencje w zakresie języka ojczystego, posiadają już umiejętności, które ułatwiają uczenie się, a raczej przyswajanie języka obcego. Do najbardziej istotnych - wg Halliwell - należą umiejętności:

- interpretowania i zgadywania znaczeń na podstawie kontekstu i informacji niewerbalnych;
- twórczego zastosowania bardzo ograniczonych środków językowych;
- przyswajania wiedzy bez konieczności analizowania form językowych i bez znajomości wszystkich słów;
- przyswajania wiedzy w trakcie zabawy, która jest naturalną potrzebą dziecka;
- wykorzystania wyobraźni i kreowania świata fantazji;
- nawiązywania kontaktu z innymi dziećmi.

Dodatkowo wiele cech charakteryzujących dzieci, np. naturalna ciekawość świata, spontaniczność, szczerłość oraz zdolność imitacji dźwięków, sprzyja uczeniu się.

Dzieci, szczególnie na początkowym etapie nauki (klasa I), posiadają też cechy, które mogą utrudniać proces nauczania:

- krótki czas koncentracji;
- duża chwiejność emocjonalna;

- wrażliwość na krytykę;
- skoncentrowanie na sobie;
- szybkie uczenie się, ale też szybkie zapominanie;
- brak wykształconych umiejętności manualnych, które spowalniają pracę na lekcji.

W okresie nauczania wczesnoszkolnego dokonują się istotne zmiany rozwojowe dzieci w sferze poznawczej, emocjonalnej i społecznej:

- następuje przejście z konkretnego na wyższy, operacyjny poziom myślenia, lecz jeszcze nie abstrakcyjny;
- powoli zaczynają odróżniać świat rzeczywisty od świata fantazji;
- rozwija się ich pamięć oraz wydłuża zdolność koncentracji;
- wzrasta ich umiejętność pracy w parach i grupie;
- coraz lepiej rozumieją i kontrolują własne emocje, stają się mniej skupione na sobie (egocentryczne) oraz zaczynają przestrzegać norm i reguł;
- stają się coraz bardziej krytyczne i wymagające w stosunku do nauczyciela, np. na początkowym etapie uczą się „dla nauczyciela”, ponieważ go lubią, w późniejszym okresie są to argumenty niewystarczające i uczniowie doceniają to, że uczą się nowych, przydatnych rzeczy;
- stają się coraz bardziej samodzielne, np. potrafią coraz lepiej precyzować cele i sposoby uczenia się.

Dokładne rozróżnienie dominujących cech uczniów w klasach I, II i III jest niemożliwe. Jesteśmy świadkami dynamicznego procesu, a tempo zmian rozwojowych może być bardzo zróżnicowane i na każdym etapie w klasie mogą występować znaczne różnice indywidualne. Zadaniem nauczyciela jest stworzenie warunków i zadań właściwych dla każdego dziecka.

2.2. Nauczyciele

Z naszego programu korzystać mogą nauczyciele języka angielskiego o kwalifikacjach określonych przez MEN, czyli zarówno nauczyciele, których pierwszą specjalizacją jest nauczanie języka angielskiego, jak i nauczyciele nauczania początkowego o odpowiednim przygotowaniu językowym i metodycznym w zakresie nauczania języka obcego.

Bez względu na pierwszą specjalizację nauczyciela, wyzwania stawiane przez dzieci w wieku wczesnoszkolnym wymagają od uczących nie tylko dobrej znajomości języka angielskiego, ale również dużych kompetencji dydaktycznych i wychowawczych.

Na podstawie tego programu nauczyciele mogą:

- określić długo- i krótkoterminowe cele nauczania;
- opracować rozkład materiału;
- dokonać właściwego doboru podręcznika i materiałów dodatkowych;
- zaprojektować prace kontrolne oraz inne techniki diagnozowania osiągnięć uczniów;
- dokonać wyboru najefektywniejszych metod i technik pracy ze swoimi uczniami.

2.3. Rodzice

Niniejszy program jest również przygotowany z myślą o rodzicach, którzy są zainteresowani zasadami nowoczesnego nauczania języka angielskiego. Dzieci nie mają wewnętrznej motywacji do nauki języka obcego, a zainteresowanie rodziców postępami dzieci jest istotnym elementem motywującym je do dalszej nauki. Zachęcamy nauczycieli, aby zaprosili rodziców do współpracy, aby zmaksymalizować kontakt dziecka z językiem angielskim poprzez wspólne z rodzicami słuchanie dołączonych do podręczników materiałów audio. Dzięki zainteresowaniu pracą domową oraz sprawdzeniu, czy dzieci faktycznie odrobiły zadanie oraz czy wzięły ze sobą niezbędne materiały, rodzice wyrabiają w nich nawyk systematycznej pracy i odpowiedzialności za naukę. Wspólne zabawy, korzystanie z płyt CD lub DVD nie wymaga od rodziców znajomości języka angielskiego. Zadania proponowane w poradnikach dla rodziców są tak skonstruowane, aby to dzieci mówiły i „uczyły” dorosłych.

Niewątpliwie współpraca szkoła-dom pozwoli przybliżyć rodzicom cele nauczania i uniknąć frustracji związanych z nierealnymi często oczekiwaniami.

2.4. Inni odbiorcy programu

Program kierowany jest również do dyrektorów szkół publicznych i niepublicznych oraz władz oświatowych odpowiedzialnych za stworzenie dzieciom i nauczycielom optymalnych warunków do nauki i pracy.

3. OPTYMALNE WARUNKI PROCESU EDUKACYJNEGO

3.1. Sala dydaktyczna i jej wyposażenie

Ze względu na konieczność zagwarantowania dzieciom warunków, które dadzą im poczucie bezpieczeństwa, optymalnym miejscem realizowania programu jest sala, w której dzieci uczestniczą w swoich codziennych zajęciach nauczania zintegrowanego. Obecnie standardowo sala taka jest podzielona na część z dywanem/poduszkami do pracy w kręgu lub zajęcia ruchowe oraz drugą część wyposażoną w ławki i krzeselka. Korzystna byłaby możliwość różnego ustawiania ławek, tak aby dzieci miały możliwość pracy samodzielnej, w parach lub grupach. Sala powinna umożliwiać przeprowadzenie ćwiczeń wymagających ruchu.

Bardzo istotnym elementem są tablice, na których można eksponować prace dzieci. Tablice te powinny być estetyczne oraz umieszczone na odpowiedniej dla dziecka wysokości.

Niezbędnym wyposażeniem technicznym jest odtwarzacz płyt CD lub plików dźwiękowych i komputer ze stałym łączem internetowym. Zostało to podkreślone w warunkach realizacji podstawy programowej.

Coraz powszechniejszy dostęp do komputerów i Internetu umożliwia nauczycielom wykorzystanie tablic interaktywnych w codziennej pracy. Dzięki tablicom zajęcia są bardziej atrakcyjne, a w konsekwencji bardziej motywują dzieci do nauki. Przede wszystkim jednak dobrze wpływają na efektywność nauczania.

Aby usprawnić przeprowadzenie zajęć, każde dziecko powinno być wyposażone w podstawowe materiały papiernicze oraz segregator „portfolio” na swoje prace.

Nauczyciel powinien mieć do swojej dyspozycji karty obrazkowe oraz dodatkowe materiały dla dzieci, które pracują szybciej lub wymagają specjalnych zadań. Aby promować czytanie i rozwijać zamiłowanie do książek, wskazane byłoby zorganizowanie „kąciaka czytelniczego”. Obecnie wiele wydawnictw oferuje książeczki do czytania (*graded readers*; patrz sekcja 6.6.3. Materiały dodatkowe) z wyraźnie opisanym systemem gradacji trudności.

3.2. Czas realizacji programu

Niniejszy program przewidziany jest na dwie lekcje w tygodniu. Jednak jeśli zajęcia języka obcego prowadzone są przez nauczyciela nauczania początkowego posiadającego wymagane kwalifikacje, krótsze, 30-minutowe lekcje mogą odbywać się odpowiednio częściej. Takie rozwiązanie jest szczególnie wskazane w klasie I.

3.3. Liczebność grup

Program może być realizowany podczas zajęć odbywających się całą klasą lub przy podziale na grupy. Jest rzeczą oczywistą, że ze względu na zakładane cele – kształcenie sprawności komunikowania się oraz indywidualizację – małe grupy są niewątpliwie rozwiązaniem sprzyjającym efektywnemu nauczaniu. Na tym etapie edukacyjnym nie ma natomiast potrzeby dzielenia klas na grupy ze względu na stopień zaawansowania.

4. CELE NAUCZANIA

4.1. Cele ogólne

4.1.1. Nadrzędne cele edukacji

Nadrzędnym celem edukacji w szkole podstawowej, w tym również celem nauczania języka angielskiego na etapie wczesnoszkolnym, jest *łagodne wprowadzenie dziecka w świat wiedzy, przygotowanie do wykonywania obowiązków ucznia oraz wdrażanie do samorozwoju oraz dbałość o integralny rozwój biologiczny, poznawczy, emocjonalny, społeczny i moralny ucznia* (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r., załącznik nr 2 – Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych).

Cele ogólne opracowane na podstawie obowiązującej podstawy programowej dla I etapu edukacyjnego zakładają działania, które przyczynią się do:

- wszechstronny rozwój osobowy ucznia przez pogłębianie wiedzy oraz zaspokajanie i rozbudzanie jego naturalnej ciekawości poznawczej (patrz sekcja 1.4.1. Integracja programu nauczania języka angielskiego z programem I etapu edukacyjnego);
- zachęcanie do zorganizowanego i świadomego samokształcenia opartego na umiejętności przygotowania własnego warsztatu pracy (patrz sekcja 5. Treści nauczania oraz sekcja 6.4.6. Techniki wdrażania autonomii ucznia);
- kształtowanie postawy otwartej wobec świata i innych ludzi, aktywności w życiu społecznym oraz odpowiedzialności za zbiorowość (patrz. sekcja 5. Treści nauczania oraz sekcja 6. Procedury osiągnięcia celów);
- wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej, kulturowej, narodowej (patrz sekcja 5. Treści nauczania oraz sekcja 6. Procedury osiągnięcia celów);
- wyposażenie uczniów w taki zasób wiadomości oraz kształtowanie takich umiejętności, które pozwalają w sposób bardziej dojrzały i uporządkowany zrozumieć świat (patrz sekcja 6. Procedury osiągnięcia celów).

Przy opracowaniu programu braliśmy pod uwagę zarówno specyfikę nauczania języków obcych, jak i wymogi edukacyjne nowego stulecia. Oznacza to, że jego nadrzędny cel jest dwójaki. Po pierwsze **uwrażliwienie dzieci na różnorodność językową**

i kulturową oraz budowanie **kompetencji komunikacyjnej** (*communicative competence*). Po drugie kształtowanie **motywacji** (*motivation*) do nauki języka angielskiego i zdobywanie umiejętności samodzielnego uczenia się. Cele ogólne realizowane są jednak przede wszystkim poprzez poruszaną tematykę, szeroko rozumiane treści nauczania oraz stosowane metody i formy pracy w klasie i poza klasą. Niezbędne jest także stworzenie na lekcjach przyjaznej atmosfery, pełnej akceptacji dla dziecka i tolerancji wobec nieuniknionych błędów językowych.

4.1.2. Rozwijanie umiejętności podstawowych

Niewątpliwie największym wyzwaniem dla współczesnej szkoły jest przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym (*knowledge-based society*). Aby dziecko mogło w pełni uczestniczyć w życiu i poznawać otaczającą je dynamicznie zmieniającą się rzeczywistość, należy usystematyzować sposoby twórczego poznania, a następnie promować je. Ten cel jest realizowany poprzez rozwijanie już od pierwszego etapu edukacyjnego tych umiejętności dzieci, które umożliwiają im wykorzystanie posiadanych wiadomości, wykonywanie zadań oraz rozwiązywanie problemów. Tabela 2 prezentuje listę umiejętności, ich zakres oraz sposoby rozwijania na lekcjach języka angielskiego.

Stosowne zadania językowe wymagają od nauczyciela dużej elastyczności w planowaniu, co ma na celu umożliwić dzieciom rozwijanie umiejętności podstawowych. W I klasie kształtowanie umiejętności czytania może być ograniczone przez potencjalny brak gotowości dzieci do czytania.

Chociaż w sprzyjających warunkach (małe grupy dzieci, większa liczba godzin języka angielskiego) nauczyciel może uznać za stosowne wprowadzanie napisów, które trzeba łączyć z ich graficzną reprezentacją.

Natomiast nie ulega wątpliwości, że rozwijanie wyżej wymienionych umiejętności podstawowych wymaga stosowania aktywnych form pracy na lekcji, np. pracy nad projektami, prezentacji plakatów przygotowanych wspólnie przez uczniów, pracy w parach i grupach, organizacji wycieczek, podczas których dzieci mogą doświadczyć nowych rzeczy, a nie tylko usłyszeć o nich od nauczyciela.

Tabela 2. Umiejętności podstawowe oraz przykłady sposobów ich rozwijania na lekcjach języka angielskiego.

Umiejętności podstawowe		Zadania i formy pracy stosowane na lekcjach języka angielskiego
1	czytanie - rozumiane zarówno jako prosta czynność, jak i jako umiejętność rozumienia, wykorzystywania i przetwarzania tekstów	czytanie ze zrozumieniem w języku angielskim, zadania sprawdzające wymagają umiejętności krytycznego myślenia, np. typu prawda/fałsz (<i>true/false</i>), znajdowanie niepasującego elementu (<i>odd one out</i>) itd.
2	myślenie matematyczne - umiejętność korzystania w życiu codziennym z podstawowych narzędzi matematycznych oraz możliwość prowadzenia elementarnych rozumowań matematycznych	ćwiczenia językowe wykorzystujące wiedzę matematyczną, porządkowanie, klasyfikowanie, wyciąganie wniosków
3	myślenie naukowe - umiejętność formułowania wniosków opartych na empirycznych obserwacjach przyrody i społeczeństwa	nauczanie poprzez działanie, np. eksperymenty naukowe, obserwacja i proste formy opisywania otaczającej dziecko przyrody, zadania dotyczące świata zwierząt i roślin, wycieczki
4	umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i obcym - zarówno w mowie, jak i piśmie	praca w parach i zespołach, zajęcia w formie dramy, przeprowadzanie w języku angielskim ankiet, wywiadów w klasie i poza nią
5	umiejętność porozumiewania się za pomocą nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych , w tym wyszukiwanie informacji i korzystanie z nich	projekty interkulturowe, np. wymiana elektronicznej korespondencji z dziećmi z innych krajów, użycie środków multimedialnych (tablica interaktywna, Internet), korzystanie ze słownika multimedialnego
6	umiejętność uczenia się , rozumianego jako sposób zaspokajania naturalnej ciekawości świata i przygotowania do dalszej edukacji	praca ze słownikiem, innymi materiałami edukacyjnymi, projekty edukacyjne, samoocena, budowanie wiary w siebie oraz budowanie pozytywnego nastawienia: „Już umiem ...” (<i>I can...</i>)
7	umiejętność pracy w zespole	projekty językowo-artystyczne, przedstawienia, projekty multimedialne opracowywane w grupach

4.1.3. Kształtowanie postaw sprzyjających rozwojowi dziecka

Kształtowanie w dzieciach postawy sprzyjającej ich rozwojowi indywidualnemu i społecznemu należy do najważniejszych zadań szkoły – bez względu na nauczany przedmiot. Nauczanie języka angielskiego, a szczególnie aspekt komunikacji językowej, stwarza bardzo wiele możliwości pracy wychowawczej. Cechy charakteru, takie jak uczciwość, prawdomówność, odpowiedzialność kształtowane są w bezpośrednich relacjach z rówieśnikami i dorosłymi oraz w sytuacjach, które wymagają od dziecka wyrażania szacunku i zrozumienia dla innych oraz zmanifestowania poczucia własnej wartości i niezależności.

W programie zwracamy szczególną uwagę na nowe tendencje w glottodydaktyce, które niewątpliwie sprzyjają kształtowaniu pozytywnych cech osobowości ucznia. Do tych tendencji zaliczamy:

- wspieranie ucznia w jego wysiłkach poprzez **budowanie jego wiary w umiejętności** (*building self-confidence*), **wzmacnianie poczucia własnej wartości** (*self-esteem*), jasno określone cele oraz konstruktywną **informację zwrotną** (*feedback*);
- użycie **wskazników biegłości językowej** (*descriptors*), dzięki którym wiedza i umiejętności ucznia są prezentowane w taki sposób, aby można je było zademonstrować i zaobserwować, czyli **wypowiedzi „już umiem”** (*can-do statements*);
- pozytywne podejście do oceniania – ważne jest to, co uczeń już potrafi, na tej podstawie może robić dalsze postępy.

Kultura osobista ucznia, jego gotowość do podejmowania inicjatyw oraz umiejętność pracy zespołowej są niezbędne, aby komunikacja językowa w czasie lekcji języka angielskiego przebiegała bez zakłóceń. Następujące zachowania ucznia kształtują wymagane cechy jego charakteru. Uczeń:

- przestrzega zasad kulturalnego zachowania w klasie, np. nie przerywa, gdy mówi inny uczeń, nie przeszkadza nauczycielowi;
- potrafi pracować w parze z kolegą/koleżanką;
- potrafi pracować w grupie;
- chętnie pomaga innym;
- chętnie uczestniczy w dodatkowych zajęciach, np. w przedstawieniach.

Kształtowanie postawy społecznej ucznia odbywa się na dwóch płaszczyznach. Jedna dotyczy rozwoju świadomości narodowej oraz poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, a druga poszanowania dla innych kultur i tradycji oraz szacunku i otwartości wobec tych kultur. Dzięki poznawaniu języka obcego uczeń staje się świadomy różnorodności językowej i kulturowej. Uczeń w klasach I-III:

- potrafi zaśpiewać tradycyjne angielskie piosenki;

- zna kilka zwyczajów świątecznych panujących w krajach anglojęzycznych
- jest świadomy istnienia różnych języków;
- jest zainteresowany informacjami na temat dzieci z innych krajów;
- porównuje zdobyte informacje dotyczące zjawisk typowych dla innych kultur z własną tradycją i kulturą oraz historią swojego kraju;
- przyjmuje otwartą postawę wobec inności, np. jest tolerancyjny wobec ludzi innych ras;
- wie, że wartość człowieka nie zależy od koloru jego skóry, języka, którym mówi itd.

4.1.4. Postawa ciekawości poznawczej

W początkowej fazie nauczania wczesnoszkolnego uczeń jest zafascynowany nauczycielem i w dużym stopniu identyfikuje przedmiot z jego osobą. Jednak już w klasie II i III uczeń staje się bardziej krytyczny wobec nauczyciela, a w centrum zainteresowania sytuuje sam przedmiot. Nawet na bardzo wczesnym etapie edukacji kształtowanie pozytywnego nastawienia do nauki języka obcego ma fundamentalne znaczenie dla motywacji i postępów ucznia. Taka postawa jest uzależniona od wielu czynników, np. cech osobowości ucznia, jego relacji z nauczycielem, wsparcia rodziców, wykorzystywanych materiałów oraz tego, czy lekcje są interesujące.

Poniżej podajemy przykłady postaw, które powinny być przez nauczyciela zauważone i docenione. Uczeń:

- prezentuje postawę „ciekawości poznawczej” – chce się uczyć, chce wiedzieć;
- potrafi starannie wykonać zadania w klasie i w domu; potrafi z entuzjazmem podejmować się nowych zadań;
- potrafi systematycznie utrzymać aktywność na lekcjach;
- potrafi spontanicznie i samodzielnie wykonywać nowe zadania.

Obserwacja postępów ucznia i jego nastawienia do nauki języka angielskiego pozwoli odpowiedzieć na podstawowe pytanie, czy ewentualne trudności dziecka w uczeniu się wynikają z jego złego nastawienia do nauki, czy też trudności w nauce są powodem złego nastawienia. Praca nauczyciela i pomoc rodziców w tym zakresie jest równie niezbędna do osiągnięcia oczekiwanych efektów.

4.2. Cele szczegółowe

Opracowując cele szczegółowe, pragniemy określić kierunek rozwoju podstawowych sprawności językowych oraz umiejętności poznawczych. Na każdym etapie stawiamy dzieciom nowe wyzwania intelektualne, stosując zadania, które wymagają od dzieci koncentracji, obserwacji, kojarzenia poszczególnych elementów, porównywania oraz wyciągania wniosków. Naszym

celem jest kształcenie wyżej wymienionych umiejętności, aby nauczyć dzieci sposobów uczenia się oraz motywować do dalszej nauki. Jednocześnie poziom trudności stawianych zadań musi być dostosowany do

możliwości dzieci. Zbyt trudne zadania obudzą w dzieciach poczucie frustracji, a zbyt łatwe znużenia. Jedne i drugie mogą spowodować brak dyscypliny na lekcji.

4.2.1 Klasa I i II – stopniowanie zadań ze względu na stopień ich trudności

Nauka języka obcego jest długim procesem, który można uczniom przybliżyć i ułatwić, jeśli nauczyciel stopniowo wprowadzi coraz trudniejsze zadania, w tempie

dostosowanym do potrzeb swoich uczniów. Poniżej podajemy kolejne etapy procesu uczenia się – stopniowanie trudności zadań (*grading difficulty*) języka obcego. Poniższa tabela przedstawia stopniowanie trudności zadań (działania nauczyciela) i cele, jakie może osiągnąć uczeń (efekty uczenia się).

Stopniowanie trudności zadań Nauczyciel:	Zamierzone efekty (cele szczegółowe) Uczeń:
stwarza warunki zbliżone do naturalnych: przyjazną atmosferę z jak największym wystawieniem na język angielski (<i>exposure</i> ,) podstawowe powitania, przedstawianie się w języku angielskim (<i>formulaic language</i>)	stopniowo buduje swoją świadomość językową w zakresie języka obcego i ojczystego
respektuje okres ciszy (<i>silent period</i>), czyli nie zmusza dzieci do mówienia. (1)	oswaja się językiem angielskim oraz rozbudza się jej/jego zainteresowanie inną kulturą
rozwija sprawności słuchania oparte o polecenia wydawane w języku angielskim wprowadza język klasowych instrukcji, aby eliminować użycie języka ojczystego i wykorzystać możliwości, jakie dają naturalne sytuacje komunikacyjne w klasie (2)	osłuchuje się, rozumie kontekst komunikacyjny sytuacji rozumie polecenia i niewerbalnie na nie reaguje (Total Physical Response)
wzbogaca zakres prezentowanego języka wykorzystuje różne teksty: piosenki, krótkie bajki lub scenki ilustrowane obrazkami lub gestami	rozumie ogólny sens tekstu (<i>listening for the gist</i>) oraz odpowiednio reaguje na zadane proste pytania – w sposób niewerbalny (na początku) i werbalnie (w późniejszym okresie) odgrywa scenki razem z innymi dziećmi
wprowadza nazwy ludzi, rzeczy i zjawisk ważnych dla ucznia (3)	rozpoznaje nazwy (na początku), sam je nazywa w późniejszym okresie)
wprowadza elementy świata fantazji wykorzystuje dłuższe teksty narracyjne: bajki, historyjki, komiksy	rozumie sens opowiedzianych historyjek, gdy są wspierane obrazkami, gestami, przedmiotami staje się bardziej wrażliwy na emocje i doświadczenia postaci ze świata fantazji oraz ludzi rozwija umiejętność koncentracji na zadaniu językowym
wykorzystuje karty obrazkowe i wyrazowe wykorzystuje krótkie teksty w podręczniku	wypracowuje swoją gotowość do czytania i pisania rozpoznaje słowa i dopasowuje je do odpowiednich obrazków
wykorzystuje materiały graficzne: łączenie kropek, pisanie po śladzie, przepisywanie wyrazów	rozwija swoje umiejętności motoryczne i manualne

Dodatkowe uwagi do poszczególnych punktów:

1. Długość „okresu ciszy” w dużym stopniu uzależniona jest od indywidualnych predyspozycji dziecka. Aby ułatwić nauczycielom realizację tego celu, pakiety edukacyjne wyposażone są często w zestawy zadań wraz z towarzyszącymi wskazówkami. Materiały te są przeznaczone do pracy z dziećmi w czasie okresu bezpodręcznikowego.

2. W kształtowaniu umiejętności komunikacji niezmiernie ważne jest konsekwentne używanie przez nauczyciela języka angielskiego, gdy ten wita się z dziećmi, chwali je oraz wydaje polecenia. Język klasowych instrukcji, wspierany odpowiednim gestem, stanowi podstawę rzeczywistej komunikacji w klasie (patrz.6.1. Angielski przez angielski).

3. Treści nauczania powinny dotyczyć głównie poznawania rzeczy i zjawisk z najbliższego świata dziecka „**tu i teraz**” (*here and now*).

Wielu nauczycielom i rodzicom może wydawać się, że wymagania są bardzo skromne, ale dzięki temu właśnie w czasie, który nauczyciel ma do dyspozycji, może skupić się na kształtowaniu odpowiedniej postawy uczniów: radości płynącej z rozumienia języka angielskiego, zaciekawienia czy pozytywnego stosunku do nauki. Wymogi stawiane uczniom na koniec klasy I i II mają na celu zagwarantowanie, że przejście od metodyki przedszkolnej do szkolnej będzie miało charakter płynny i łagodny. Pozwala to również oszczędzić dzieciom frustracji z powodu zbyt dużej ilości materiału, którego mały uczeń nie jest w stanie opanować. Aby móc osiągnąć w klasie III zamierzone cele, w klasie I i II należy zbudować stabilny fundament. Roześmiani i rozśpiewani uczniowie klasy I i II będą na pewno zmotywowani do dalszej nauki.

4.2.2 Klasa III

Wiadomości i umiejętności, które uczeń zdobywa w szkole opisane są w podstawie programowej, zgodnie z ideą europejskiej struktury kwalifikacji, w języku efektów kształcenia. Efekty kształcenia określają co przeciętnie zdolne dziecko powinno wiedzieć i jakie umiejętności powinno posiadać na zakończenie I etapu edukacyjnego. W klasie III uczeń powinien mieć możliwość rozwijania wszystkich sprawności językowych: rozumienia ze słuchu, czytania, pisania, mówienia, czyli wypowiadania się i prowadzenia dialogu. Należy zwrócić uwagę na to, że w zakresie czytania i pisania wymagania są znacznie ograniczone i dozwolone z dużą ostrożnością, a umiejętność mówienia może mieć głównie charakter odtwórczy – operowanie jedynie wyuczonymi zwrotami.

Uczeń kończący klasę III:

- *rozumie bardzo proste wypowiedzi ustne, artykułowane wyraźnie i powoli, w standardowej odmianie języka:*
 - 1) *reaguje na polecenia;*
 - 2) *rozumie sens krótkich wypowiedzi, opowiadań, bajek i historyjek oraz prostych piosenek i wierszyków, szczególnie gdy są wspierane np. obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami,*

dodatkowymi dźwiękami;

3) *znajduje w wypowiedzi określone informacje.*

Rozwijanie sprawności rozumienia ze słuchu zakłada stosowanie zarówno coraz trudniejszych tekstów, jak i zadań. Początkowo to głównie nauczyciel wydaje polecenia i prezentuje krótkie formy narracyjne. Powoli powinno się jednak przyzwyczajać uczniów do wymagających coraz większego skupienia materiałów audio i wideo. Stopniowo zadania ze słuchu wymagają nie tylko zrozumienia ogólnego sensu tekstów mówionych, ale również **wyszukiwania szczegółowych informacji** (*listening for specific or detailed information*).

- *rozumie wyrazy oraz jedno- lub kilkusłaniowe, bardzo proste wypowiedzi pisemne (np. historyjki obrazkowe z tekstem, opowiadania):*
 - 1) *rozumie ogólny sens tekstu, szczególnie gdy jest wspierany obrazem lub dźwiękiem;*
 - 2) *znajduje w wypowiedzi określone informacje.*

Od klasy II wskazane jest systematyczne ćwiczenie **sprawności czytania i pisania pojedynczych wyrazów**. Na tym etapie ćwiczenia z zakresu czytania polegają głównie na zabawie wyrazami i ich obrazkowymi odpowiednikami, z zakresu pisania natomiast - na pisaniu po śladzie.

Podejście całościowe (globalne) do czytania (*whole language method*) zakłada umiejętność rozpoznawania wyrazów i kojarzenia z wymową, a nie odkodowywania ich za pomocą literowania (**podejście foniczne**) (*phonic method*). Dzięki wprowadzeniu języka pisanego i mówionego uczniowie mają okazję dostrzec różnice między brzmieniem wyrazów a ich graficzną formą. Stopniowo zmieniają się zadania w zakresie sprawności czytania: od zadań wymagających głównie **ogólnego rozumienia tekstów** na poziomie zdania lub kilku zdań (*skimming*) do zadań wymagających również **wyszukiwania szczegółowych informacji** (*scanning*).

- *w zakresie wypowiedzi ustnych:*
 - 1) *powtarza wyrazy i proste zdania;*
 - 2) *tworzy bardzo proste i krótkie wypowiedzi według wzoru, np. nazywa obiekty z otoczenia i opisuje je, nazywa czynności;*
 - 3) *recytuje wiersze, rymowanki, odgrywa dialogi, śpiewa piosenki – samodzielnie lub w grupie, np. w realizacji małych form teatralnych;*
 - 4) *używa poznanych wyrazów i zwrotów podczas zabawy.*

Rozwijanie sprawności mówienia polega na gradacji trudności zadań: od udzielania odpowiedzi jednowyrazowych przez proste zdania, następnie krótkie wypowiedzi, po wypowiedzi wymagające radzenia sobie w sytuacji, w której uczeń nie zna odpowiednich słów. Nauczyciel musi zdawać sobie sprawę, że umiejętność zadawania pytań oraz inicjowania ustnej interakcji jest skomplikowana i sprawia uczniom dużo trudności. Niemniej jednak na tym etapie wskazane jest, aby nauczyciel pomagał uczniowi rozwijać nie tylko umiejętność interakcji w ramach wyuczonych struktur, ale również umiejętność tworzenia krótkich wypowiedzi ustnych typu „mówienie na określony temat”.

- w zakresie wypowiedzi pisemnych:
 - 1) przepisuje wyrazy i proste zdania;
 - 2) pisze pojedyncze wyrazy i zwroty;
 - 3) pisze bardzo proste i krótkie zdania według wzoru i samodzielnie.

Ważne jest, aby wzór liter do pisania po śladzie był oparty na polskim kanonie kaligrafii. Dzieci dopiero rozwijają swoje umiejętności motoryczne w ramach nauki języka ojczystego i zachowanie jednakowego wzoru liter pozwoli wyeliminować nieporozumienia. Ważne jest, aby przepisywanie krótkich tekstów nie ograniczało się do ich mechanicznego kopiowania. Dzieci mogą świadomie wybierać słowa, które im się podobają, które chcą wkleić, zapisać, skopiować, przepisać z tablicy, a następnie zilustrować w swoich zeszytach. Zakładamy, że pisane teksty są stopniowo coraz dłuższe, od pojedynczych wyrazów i zwrotów po krótkie, proste zdania oraz samodzielnie pisane pojedyncze zdania według podanego wzoru oraz uzupełnianie luk.
- w zakresie reagowania:
 - 1) reaguje werbalnie i niewerbalnie na polecenia;
 - 2) przedstawia siebie i inne osoby – mówi np. jak się nazywa, ile ma lat, skąd pochodzi, co potrafi robić;
 - 3) zadaje pytania i udziela odpowiedzi w ramach wyuczonych zwrotów;
 - 4) stosuje podstawowe zwroty grzecznościowe (np. wita się i żegna, dziękuje, prosi, przeprasza);
 - 5) wyraża swoje upodobania.
- w zakresie przetwarzania tekstu nazywa w języku obcym nowożytnym np. osoby, zwierzęta, przedmioty, czynności – z najbliższego otoczenia oraz przedstawione w materiałach wizualnych i audiowizualnych.
- wie, że ludzie posługują się różnymi językami i aby się z nimi porozumieć, warto nauczyć się ich języka.
- posiada podstawowe informacje o krajach, w których ludzie posługują się danym językiem obcym.

- potrafi określić, czego się nauczył, i wie, w jaki sposób może samodzielnie pracować nad językiem (np. przez oglądanie bajek w języku obcym nowożytnym, korzystanie ze słowników obrazkowych i gier edukacyjnych).

Poprzez stosowane ćwiczenia nauczyciel zapoznaje dzieci z różnymi **strategiami zapamiętywania i uczenia się** (*learning strategies*). Nauka czytania i pisanie nawet na tak podstawowym poziomie pomaga dzieciom wypracować umiejętność uczenia się.

- współpracuje z rówieśnikami w trakcie nauki.

Stopniowo rozwijamy **umiejętności społeczne** (*social skills*) dzieci poprzez coraz bardziej skomplikowane formy interakcji w klasie: od tradycyjnej i najbardziej oczywistej relacji nauczyciel - dziecko (dzieci), aby następnie ostrożnie przejść do pracy w parach i grupach. Komunikacja językowa w klasie wymaga ciągłego kształtowania odpowiednich zachowań i przestrzegania reguł, które nauczyciel powinien stopniowo wyjaśniać i wprowadzać w życie.
- korzysta ze źródeł informacji w języku obcym nowożytnym (np. ze słowników obrazkowych, książeczek), również za pomocą technologii informacyjno--komunikacyjnych.

Niewątpliwie w trakcie nauki w klasie III uczeń rozwija w sobie całą gamę wymaganych umiejętności: umiejętności komunikacyjne, interpersonalne, umiejętności interkulturowe oraz umiejętność uczenia się. Na następnym etapie edukacyjnym, czyli od klasy IV, stopniowo priorytetem staje się **twórcze użycie języka** (*creative language use*) (patrz sekcja 7. Standardy osiągnięć ucznia).

5. TREŚCI NAUCZANIA

5.1. Zasada organizacji wprowadzania i utrwalania treści nauczania

Program został zbudowany na zasadzie kół koncentrycznych i ma układ spiralny. Oznacza to, że wiedza i umiejętności przyswojone na początkowym etapie nauki są regularnie powtarzane i poszerzane na kolejnych etapach.

Częste i różnorodne powtarzanie poznanych słów, struktur gramatycznych, wyrażeń, piosenek lub rymowanek ma pomóc dzieciom w ich zapamiętaniu poprzez aktywne używanie nowego „materiału językowego” w innych, nowych sytuacjach. Na takiej bazie sukcesywnie i stopniowo wprowadzane są nowe słowa i struktury.

Stopniowo w klasie II i III równie ważne jest poszerzanie wiedzy dziecka, tak aby język angielski stawał się środkiem szeroko rozumianego nauczania. Oznacza to, że tematyka tekstów dotyczy nie tylko najbliższego otoczenia ucznia, ale jest poszerzana o elementy wiedzy ogólnej, np. na lekcji poświęconej zwierzętom dzieci poznają nowe egzotyczne owady. Im większa fascynacja uczniów tematem, tym większe zainteresowanie językiem angielskim.

Ze względu na duże różnice uwarunkowań szkolnych, np. liczba godzin przeznaczonych na język angielski w szkole, liczebność klas, a przede wszystkim zakładana integracja programu nauczania języka angielskiego i nauczania wczesnoszkolnego oraz potrzeby i zainteresowania uczniów, nie chcemy proponować ścisłego podziału treści na poszczególne klasy. Decyzja należy do nauczyciela, który dokonuje ostatecznego podziału materiału, również w oparciu o wybrany podręcznik. Zestawienie podanych poniżej treści jest prezentowane w podręcznikach wydanych przez wydawnictwo Pearson.

5.2. Zakresy tematyczne

Punktem wyjścia do opracowania zakresu tematycznego materiału językowego są zainteresowania dziecka, a te na etapie nauczania wczesnoszkolnego obejmują szczególnie środowisko bliskie dziecku oraz świat fantazji, baśni, bajek i wymyślonych bohaterów. Zakres tematyczny „rośnie” wraz z uczniem i stopniowo zatacza coraz szersze kręgi.

Przedstawiamy zasady skonstruowania programu na podstawie zakresu tematycznego „Przyroda wokół mnie”.

W klasie I uczniowie poznają nazwy swoich ulubionych zwierząt, wyrażają swoje upodobania, np. *I like cats/dogs*. Uczą się również opisywać ich liczbę, kolor, wielkość, np. *three dogs, a black cat, a small fish*.

W klasie II poznają nazwy wybranych zwierząt żyjących na wsi w gospodarstwie oraz egzotycznych. Następnie uczą się, jak opisywać ich wygląd i zachowanie: *The lion has got a strong body. It can run very fast. It is dangerous. It eats meat. It lives in Africa*. Na tym etapie uczniowie głównie opisują wygląd i inne cechy charakterystyczne, używając znanych struktur w trybie oznajmującym.

W klasie III rozszerzamy pole semantyczne o inne ciekawe zwierzęta, w dużej stopniu nieznane dzieciom, np. owady. Dzieci poznają nieznane im owady, a więc nie tylko uczą się rozpoznawać żuka, pchłę lub wesz, ale również powtarzają znane struktury i słownictwo oraz poznają nazwy liczebników 20-100. W tym miejscu chcemy przestrzec nauczycieli przed wprowadzaniem słownictwa fachowego, które byłoby dla dzieci niepotrzebnym obciążeniem. Na tym etapie zachęcamy dzieci do zadawania pytań, zarówno typu *Yes/No*, jak i *Wh-questions*.

5.3. Sytuacje i funkcje komunikacyjne

Sprawność komunikowania się w języku angielskim, czyli rozumienia otrzymywanych informacji w mowie i, w późniejszym okresie, na piśmie, oraz wyrażenia własnych myśli i uczuć jest priorytetem w nowoczesnym nauczaniu. Podobnie jak zakres tematyczny sytuacji określone w programie są istotne dla świata dziecka i rozwijają się razem z nim. Nauczane zwroty i funkcje komunikacyjne są wzorowane na autentycznym języku użytym przez rówieśników uczniów w krajach anglojęzycznych. Są to m. in.:

- witanie się;
- przedstawianie siebie i innych;
- wyrażanie swoich upodobań i zainteresowań;
- przedstawianie swoich umiejętności;
- opisywanie wyglądu i cech osób;
- przedstawianie swojej rodziny;
- określanie stosunków interpersonalnych;
- opisywanie cech przedmiotów (wielkość, kolor, kształt);
- określanie posiadania i przynależności;
- nazywanie i opisywanie zabawek, przyborów szkolnych;
- nazywanie i opisywanie zwierząt;
- nazywanie produktów żywnościowych i posiłków;
- opisywanie codziennych czynności;

- podawanie godziny, dnia tygodnia, nazwy miesiący;
- nazywanie pomieszczeń w domu;
- opisywanie położenia sprzętów w pomieszczeniach;
- nazywanie pór roku;
- opisywanie pogody w różnych porach roku;
- nazywanie ubioru;
- nazywanie instytucji i środków transportu;
- określanie kierunku i sposobu dotarcia do celu;
- nazywanie i opisywanie świąt i zwyczajów;
- składanie życzeń świątecznych i okolicznościowych.

5.4. Materiał leksykalny

Zakres materiału leksykalnego wyznaczany jest przez **tematy** (*topics*). Nowe słowa wprowadzane są w grupie leksykalnej, a ich liczba zwykle jest ograniczona od kilku do kilkunastu słów w każdym rozdziale. Prezentacja nowego słownictwa następuje w oparciu o historyjkę, scenkę, rymowaną lub piosenkę. Sposób prezentacji, a następnie utrwalania jest zróżnicowany, aby jednocześnie rozwijać umiejętność uczenia się:

- odgadywania znaczenia słów w kontekście;
- kojarzenia znaczeń przeciwstawnych lub innych relacji semantycznych;
- łączenie znaczenia słów z gestami, obrazkami lub konkretnymi przedmiotami;
- klasyfikowania według kategorii pojęciowych.

Istotnym elementem nauczania słownictwa jest **słowniczek obrazkowy** (*picture dictionary*), który stanowi kompendium materiału leksykalnego. Słowa usystematyzowane są według omawianych pól semantycznych lub w kolejności alfabetycznej. Umiejętność korzystania ze słowniczka obrazkowego jest ważnym elementem budowania autonomii ucznia.

Podany poniżej zestaw grup leksykalnych, określony w podstawie programowej z dnia 14 lutego 2017, dotyczy wszystkich trzech klas:

1) *ja i moi bliscy (rodzina, przyjaciele);*

2) *moje miejsce zamieszkania (mój dom, moja miejscowość);*

3) *moja szkoła;*

4) *popularne zawody;*

5) *mój dzień, moje zabawy;*

6) *jedzenie;*

7) *sklep;*

8) *mój czas wolny i wakacje;*

9) *święta i tradycje, mój kraj;*

10) *sport;*

11) *moje samopoczucie;*

12) *przyroda wokół mnie;*

13) *świat baśni i wyobraźni.*

5.5. Struktury i kategorie gramatyczne

Na etapie wczesnoszkolnym nauczanie słownictwa i gramatyki są z sobą ściśle powiązane. Uczniowie będą w stanie używać nowych słów tylko wtedy, gdy zostaną one dobrane do odpowiednich struktur gramatycznych. Tak rozumiane podejście do gramatyki jest skoncentrowane przede wszystkim na znaczeniu struktury gramatycznej, a nie na analizie jej formy. W nauczaniu gramatyki na etapie wczesnoszkolnym główny nacisk kładziemy na **przyswajanie struktur, a nie na bezpośrednie wyjaśnianie reguł gramatycznych** (*implicit grammar teaching*).

Podstawa programowa nauczania zintegrowanego w ramach kształcenia kompetencji komunikowania się w języku ojczystym zakłada stopniowe zdobywanie przez uczniów wiedzy na temat części mowy, rodzajów zdań oraz znajomość odpowiednich terminów gramatycznych. Program wczesnoszkolnego nauczania języka angielskiego nie przewiduje wprowadzania angielskich terminów, natomiast wskazane jest odniesienie się do wiedzy uczniów o języku ojczystym. Szczególnie uczniowie klasy III zainteresowani są szukaniem reguł gramatycznych. Nauczyciel, organizując zajęcia, powinien stwarzać sytuacje, w których uczniowie, „bawiąc się” strukturami gramatycznymi, sami wyciągają wnioski na temat funkcjonowania języka, np. użycie przedimków *a/an*, różnica w użyciu form *has got* i *have got*. Jednak jeśli takie wyjaśnienie prezentowane jest przez nauczyciela, uczniowie szybko tracą zainteresowanie i dekoncentrują się.

Podany poniżej zestaw struktur i kategorii gramatycznych dotyczy z małymi wyjątkami wszystkich trzech klas:

- zdania oznajmujące, przeczące i pytania z czasownikiem *to be*
- zdania oznajmujące, przeczące i pytania z czasownikiem *to have/have got*
- zdania oznajmujące, przeczące i pytania z czasownikiem modalnym *can*
- konstrukcja *there is/there are*
- zdania z podmiotem pozornym *It's cold. What time is it?*
- pytania szczegółowe

- kategorie gramatyczne:

- rzeczownik

nazwy własne i pospolite *Tom, house*
 liczba pojedyncza i mnoga *boy – boys, box – boxes, man – men*
 forma dzierżawcza *Tom's*

- przedimek

nieokreślony *a/an*
 określony *the* przedimek
 zerowy

- zaimek osobowy

forma podmiotu *I* forma
 dopełnienia *me*

- przymiotnik

określenie koloru *red*, kształtu *round*,
 wielkości *big*, stanu *cold*
 określenie dzierżawcze *my*

- liczebniki

główne *1-100*

- przyimek

miejsca *on, in, under*
 czasu *before, after*
 kierunku *to, from*

- czasownik

to be

to have/have got

modalny *can*

leksykalny *read*

czas teraźniejszy prosty *The Simple Present*

Tense wyrażający:

- czynności wykonywane zwyczajowo
I get up at seven o'clock.
- wyrażania upodobań *I like English. I like swimming.*

czas teraźniejszy ciągły *The Present*

Continuous Tense wyrażający czynność:

- odbywającą się w chwili, gdy jest o niej mowa *I'm wearing a white T-shirt now.*

tryb rozkazujący *Sit down! Don't jump!*

- przysłówek

określenie sposobu wykonywania prostych
 czynności *run fast*

wyrażający stopień *very much, a lot*

5.6. Holistyczne ujęcie „świata dziecka” w nauczaniu języka angielskiego

Podany w tabeli 3 sposób łączenia materiału leksykalnego, struktur gramatycznych oraz sytuacji i funkcji komunikacyjnych w ramach tematów odzwierciedlających świat dziecka nie zakłada dogmatycznego powielania wzoru. W praktyce oznacza to, że właściwy dobór treści nauczania następuje po rozpoznaniu przez nauczyciela potrzeb uczących się.

Zakres tematyczny	Sytuacje i funkcje komunikacyjne	Materiał leksykalny	Struktury gramatyczne
ja i moi bliscy; popularne zawody	<ul style="list-style-type: none"> witanie się przedstawianie się podawanie swojego wieku, imienia wskazywanie, opisywanie części ciała opisywanie własnego wyglądu nazywanie, opisywanie ubrań rozpoznawanie liczb, liczenie 1–100 prezentacja członków rodziny opisywanie wyglądu zewnętrznego członków rodziny nazywanie popularnych zawodów 	<ul style="list-style-type: none"> liczby kolory części ciała nazwy ubrań nazwy członków rodziny nazwy popularnych zawodów 	<p><i>Hello! Good morning!</i> <i>What's your name?</i> <i>My name is Ania.</i> <i>How old are you?</i> <i>I'm seven years old.</i></p>
moje samopoczucie	<ul style="list-style-type: none"> wyrażanie swoich upodobań wyrażanie własnych uczuć 	<ul style="list-style-type: none"> nazwy uczuć 	<p><i>How are you?</i> <i>I'm fine. Thanks.</i> <i>What is your favourite colour?</i> <i>My favourite colour is red.</i></p>
moje zabawy; świat baśni i wyobraźni	<ul style="list-style-type: none"> prezentowanie, nazywanie zabawek nazywanie kolorów, pytanie o kolory nazywanie zabaw opisywanie postaci ze świata fantazji 	<ul style="list-style-type: none"> zabawki kolory postaci z bajek i baśni 	<p><i>What colour is it?</i> <i>Is it big or is it small?</i> <i>What is it like?</i></p>
moja szkoła	<ul style="list-style-type: none"> nazywanie przyborów szkolnych reagowanie na polecenia nauczyciela wydawanie prostych poleceń opisywanie wyposażenia klasy opisywanie kolegów/koleżanek z klasy określanie przynależności 	<ul style="list-style-type: none"> przybory szkolne nazwy prostych czynności związanych z aktywnością w klasie 	<p><i>Have you got a pencil?</i> <i>How many books have you got?</i> <i>I've got two books.</i> <i>What have you got in your schoolbag?</i> <i>Open your book. Listen. Read.</i> <i>Whose book is this?</i></p>
moje miejsce zamieszkania	<ul style="list-style-type: none"> nazywanie pomieszczeń w domu nazywanie sprzętów domowych opisywanie położenia pomieszczeń/sprzętów 	<ul style="list-style-type: none"> nazwy pomieszczeń nazwy sprzętów domowych 	<p><i>Who is it?</i> <i>This is my mother.</i> <i>How many brothers/sisters have you got?</i> <i>Her/His name is Carol.</i> <i>She/He likes dogs.</i> <i>Where is your dog? It's in/on/under/over/ next to the box.</i></p>
mój dzień	<ul style="list-style-type: none"> informowanie o tym, co się potrafi robić nazywanie codziennych czynności określanie pór dnia i godzin pytanie o godzinę 	<ul style="list-style-type: none"> nazwy umiejętności nazwy rutynowych czynności nazwy pór dnia i godzin 	<p><i>I can sing. Can you sing?</i> <i>I get up at seven o'clock.</i> <i>What time do you get up?</i> <i>What time is it?</i></p>
jedzenie; sklep	<ul style="list-style-type: none"> wyrażanie własnych upodobań w odniesieniu do jedzenia i picia wyrażanie własnych potrzeb prośenie o podanie czegoś do jedzenia i picia zamawianie jedzenia układanie menu właściwe/niewłaściwe nawyki żywieniowe 	<ul style="list-style-type: none"> nazwy posiłków nazwy popularnych potraw, produktów żywnościowych 	<p><i>I like apples.</i> <i>I don't like apples.</i> <i>Do you like apples?</i> <i>I'm hungry/thirsty.</i> <i>Can I have an apple, please?</i> <i>It's healthy/unhealthy.</i></p>

przyroda wokół mnie	<ul style="list-style-type: none"> • nazywanie ulubionych zwierząt: domowych, gospodarskich, dzikich, egzotycznych • opisywanie wyglądu zwierząt • opisywanie zachowania zwierząt • opisywanie tego, co zwierzęta potrafią 	<ul style="list-style-type: none"> • nazwy zwierząt • cechy zwierząt • czynności związane z zachowaniem zwierząt 	<p><i>This is an elephant. Elephants are big. The elephant is grey. It can run. It can't jump.</i></p>
sport	<ul style="list-style-type: none"> • opisywanie umiejętności dotyczących sprawności fizycznej i sportu • pory roku • różne typy pogody • określanie odczuć związanych ze zmysłami 	<ul style="list-style-type: none"> • nazwy pór roku, miesięcy • nazwy wybranych dyscyplin sportowych • warunki pogodowe • nazwy narządów zmysłu, stanów 	<p><i>I can ride a bike. I can't ski. What season of the year is it? What's the weather like today? It's windy. I'm cold/hot.</i></p>
mój czas wolny i wakacje	<ul style="list-style-type: none"> • określenie/opisanie miejsca swojego zamieszkania • nazywanie instytucji użyteczności publicznej • nazywanie środków transportu • opisywanie, jak dotrzeć do celu podróży 	<ul style="list-style-type: none"> • ukształtowanie terenu • instytucje • środki transportu 	<p><i>Where do you live? I live in London. There is a cinema in my city. Where is the school? Turn left/right.</i></p>
święta i tradycje, mój kraj	<ul style="list-style-type: none"> • nazywanie wybranych państw i narodowości • opisywanie tradycji związanych ze świętami religijnymi i świeckimi w różnych krajach • składanie życzeń • opowiadanie o zwyczajach/zabawach rówieśników z innych krajów 	<ul style="list-style-type: none"> • nazwy wybranych państw i narodowości • słownictwo i zwroty związane ze świętami 	<p><i>I'm from Poland. I'm Polish. England – English, USA – American Christmas, New Year, Hallowe'en, Easter, Mother's Day Merry Christmas Happy Birthday</i></p>

6. PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

Efektywność nauczania w dużej mierze uzależniona jest od stopnia intensywności kontaktu z językiem angielskim, dlatego sugerujemy, aby język angielski był jednocześnie językiem klasowych instrukcji oraz komunikacji na lekcji, czyli aby nauka angielskiego odbywała się za pomocą języka angielskiego (patrz sekcja 6.1.).

W naszym programie proponujemy stosowanie w nauczaniu wczesnoszkolnym języka angielskiego metod, procedur i technik powszechnie wykorzystywanych w glottodydaktyce, z zastrzeżeniem, że wymagają one w wielu wypadkach konieczności dostosowania do potrzeb konkretnego ucznia.

Termin „metoda” oznacza praktyczny sposób realizacji określonej teorii języka i nauczania, np. metoda audiolingwalna oparta jest na modelu behawiorystycznym nauczania. W sekcji 6.2. Metody nauczania omawiamy następujące metody: metodę reagowania całym ciałem (TPR), metodę komunikacyjną, audiolingwalną oraz audiowizualną.

instrukcji nauczyciela oraz autentyczna wymiana informacji i myśli między uczniami stanowi rzeczywisty i naturalny kontekst dla kształtowania kompetencji komunikowania się. Chociaż nie jest łatwo rozpocząć nauczanie języka obcego, posługując się wyłącznie nim od samego początku, wskazane jest, aby był językiem interakcji w klasie. Konsekwentnie wprowadzane zwroty i wyrażenia, których znaczenie dopowiadane jest przez odpowiedni gest, a następnie zilustrowane przykładem, są przyswajane i stopniowo z sukcesem używane przez uczniów. Dodatkowym ułatwieniem są w pełni uzasadnione **klasowe rytuały** (*routine activities*), np. powitanie, pożegnanie, sprawdzanie listy obecności, zapisywanie daty, kolejnego numeru lekcji, składanie życzeń urodzinowych oraz wykonywanie ćwiczeń tego samego typu. Poniżej podajemy typowe instrukcje i zwroty, których swobodne stosowanie przez nauczyciela jest niezbędne, aby dzieci uczyły się angielskiego przez angielski.

6.1.1. Instrukcje nauczyciela

Stand in a circle!
Look!
Listen./Listen to the CD.
Stand up!
Sit down!
Point to your nose.
Repeat, please!
Say it with me!
Ready, steady, go.
Get into pairs/groups.
Look at the blackboard.

Procedury nauczania (patrz sekcja 6.3.), np. nauczanie poprzez gry i zabawy, poświęcone są takim sposobom pracy na lekcji, które nie realizują bezpośrednio określonego podejścia teoretycznego, ale wymagają od nauczyciela zastosowania określonych etapów podczas realizacji zadań językowych. Techniki (patrz sekcja 6.4.) to konkretne sposoby pracy stosowane na lekcji.

6.1. Angielski przez angielski

Umiejętność komunikowania się w języku obcym jest jedną z najważniejszych kompetencji wykształconego człowieka. Jednak odległe cele nie są wystarczająco motywujące dla ucznia w wieku wczesnoszkolnym. Ważne jest, aby na lekcji języka angielskiego stwarzać sytuacje, które w przyjaznej i bezpiecznej atmosferze będą służyć naturalnej potrzebie komunikacji. Potrzeba zrozumienia

6.1.3. Zwroty służące komunikacji w klasie

Hello! Good morning!
Goodbye!
Who's absent today?
What's this?
Who's this?
What's 'książka' in English?
I don't know.
I don't understand.
I'm sorry.
Can I have a pen, please?
Thank you.
Can you help me?
Now you. It's your turn.

6.2. Metody nauczania

6.2.1. Metoda reagowania całym ciałem (TPR)

Metoda reagowania całym ciałem (TPR – *Total Physical Response*) szczególnie ważna w klasie 0 i I, bazuje na rozumieniu i wykonywaniu instrukcji nauczyciela. Uczniowie nie muszą utrzymać werbalnego kontaktu z nauczycielem, a sprawdzeniem zrozumienia poleceń nauczyciela jest wykonanie czynności. Jest to skuteczna metoda nauczania dzieci, dzięki zaangażowaniu ich w zajęcia ruchowe, motywowanie do uważnego słuchania oraz respektowanie ich prawa do okresu ciszy. Kolejnym oczekiwanym etapem jest gotowość dzieci do wydawania poleceń swoim kolegom i koleżankom.

6.2.2. Metoda komunikacyjna

W podejściu komunikacyjnym w nauczaniu podkreśla się priorytetową rolę umiejętności porozumiewania się, a więc umiejętności używania języka w kontekście społecznym. Celem nauczania i uczenia się języka angielskiego nie jest tylko poznanie struktur

językowych oraz słów, ale wymiana informacji między ludźmi. **Metoda komunikacyjna** (*communicative method*) wykorzystywana w nauczaniu wczesnoszkolnym opiera się na stworzeniu **luki informacyjnej** (*information gap*) i zasadzie celowego działania. Aby zaspokoić swoją ciekawość i zdobyć potrzebną informację, uczniowie nawzajem przekazują sobie brakujące elementy całości. Komunikacja jest ważniejsza niż poprawność wypowiedzi. Sytuacje komunikacyjne umiejscowione są w kontekście dostosowanym do zainteresowań i potrzeb dzieci oraz przystosowane są do ich możliwości intelektualnych i emocjonalnych. Ważne jest również, aby zachowana została autentyczność i naturalność używanego języka. Punktem wyjścia opracowywanych programów nauczania są funkcje i sytuacje komunikacyjne, a nie struktury językowe. Nauczyciel zachęca uczniów do podejmowania prób twórczej językowej zabawy. Pojęcie błędu językowego jest znacznie zmodyfikowane – błąd traktowany jest jako nieodłączny element uczenia się, cecha charakterystyczna interakcji twórczego przez dziecko. W taki sposób respektujemy prawo dziecka do błędu.

6.2.3. Metoda audiolingwalna

W przeciwieństwie do metody komunikacyjnej **metoda audiolingwalna** (*audiolingual method*) główny nacisk kładzie na poprawne powtarzanie słów i fraz językowych za wzorem (nagranie lub nauczycielem) chórem lub/i indywidualnie. Korekta błędów następuje natychmiast po zakończeniu ćwiczenia. Wydawałoby się, że powinna to być metoda efektywna, ponieważ nie wymaga umiejętności czytania ani zapisywania. Podkreśla się również łatwość dzieci w imitacji modelu oraz podobieństwo do metody naturalnej przyswajania języka ojczystego. Niestety mali uczniowie szybko nużą się, jeśli powtarzanie jest zbyt długie i monotonne. Dodatkowym problemem jest niezrozumienie przez dzieci celu wielokrotnego powtarzania. Techniki używane w ramach metody audiolingwalnej powinny być znacznie urozmaicone i zaskakiwać dzieci, np. powtarzając, można zmieniać barwę, modulację lub natężenie głosu.

6.2.4. Metoda audiowizualna

Metoda audiowizualna (*audiovisual method*) wykorzystuje dźwięk (nagranie) w połączeniu z ilustracją. Jest bardziej atrakcyjna dla dzieci dzięki wykorzystaniu różnych bodźców. Podobnie jak w wypadku metody audiolingwalnej jej przydatność w nauczaniu dzieci zależy od atrakcyjności stosowanych technik i materiałów. Metoda ta daje możliwość użycia dźwięku i obrazu jednocześnie lub osobno zależnie od planowanego przez nauczyciela celu zadania. Łączenie obrazków i kart słownych na tablicy może być przeprowadzone jako zadanie dla pojedynczych uczniów lub gra drużynowa. Wybrane obrazki mogą stanowić podstawę do układania zdań i opowiadań. Im większa różnorodność, tym większa motywacja uczniów.

6.3. Procedury typowe dla nauczania wczesnoszkolnego

Bez względu na podejście metodyczne i wybór konkretnej metody nauczania istotne jest wykorzystanie różnorodnych sposobów pracy z dziećmi, również tych, które wykorzystuje się w nauczaniu wczesnoszkolnym.

6.3.1. Nauka poprzez zabawę

Gry i zabawy (*games*) stanowią podstawową formę nauki. Dzieci przyswajają nową wiedzę poprzez zabawę, która jest dla nich najbardziej naturalnym rodzajem aktywności. Gry i zabawy językowe stymulują i motywują małych uczniów, przywołują pozytywne skojarzenia i pomagają kreować atmosferę sprzyjającą uczeniu się. Ponadto formy zabawowe aktywizują dziecko w sposób całościowy. Nauka wymaga zaangażowania ruchowego oraz wielu zmysłów: wzroku, słuchu, dotyku, węchu, a nawet smaku, czyli spełniony jest postulat **nauczania wielozmysłowego** (*polisensory teaching*). Zanim jednak nauczyciel wybierze zabawę lub grę, musi krytycznie ocenić jej przydatność i związane z nią korzyści językowe, poznawcze oraz społeczne, np. czy dzieci faktycznie używać będą języka angielskiego, czy dzieci w klasie III nie uznają zabaw za zbyt infantylne, czy formy interakcji sprzyjają rozwijaniu umiejętności pracy w zespole.

6.3.2. Wykorzystanie piosenek i rymowanek

Wprowadzając **piosenki i rymowanki** (*songs, rhymes, chants*), wykorzystuje się naturalne predyspozycje dzieci do przyswajania języka, czyli umiejętność imitacji, dobrą pamięć oraz działanie przez analogię. Piosenki i rymowanki zwykle zawierają powtarzający się element, np. refren. Zapamiętywaniu sprzyja melodia, rytm, rym oraz często towarzyszący piosence ruch. Zachęcamy dzieci nie tylko do powtarzania, ale również do tworzenia nowych piosenek i rymowanek. Ponadto śpiewając tradycyjne anglojęzyczne piosenki lub/i wyklaskując ich rytm, umożliwiamy dzieciom kształtowanie wrażliwości muzycznej oraz rozwijanie kompetencji interkulturowej.

6.3.3. Wykorzystanie tekstów narracyjnych

W nauczaniu dzieci od dawna stosuje się metody związane z **narracją** (*storytelling*). Wałory dydaktyczne obejmują elementy typowo językowe, przede wszystkim regularnie i rytmicznie powtarzające się słowa, zwroty lub struktury oraz ich sugestywną kontekstualizację i wizualizację. Przewidywalność powtórzeń wpływa na poczucie bezpieczeństwa uczniów. Pozytywne skojarzenia związane z opowiadaniem i czytaniem historyjek wprowadzają specyficzną, przyjemną atmosferę nauki w klasie. Bardzo istotne są kryteria doboru opowiadań, które powinny „dorastać” razem z dziećmi i wносить nie tylko moralizujące wartości

typowe dla bajek i niesamowite wytwory wyobraźni typowe dla świata fantazji, ale w klasach II i III wartości poznawcze skupione na realnym świecie.

6.3.4. Wykorzystanie dramy

Innym sposobem pracy popularnym w okresie wczesnoszkolnym jest **drama** (*drama techniques*), czyli improwizacje, odgrywanie w różnych sytuacjach ról, scenek oraz przedstawień. Korzyści dotyczą nie tylko sfery językowej, utrwalania nowego słownictwa i struktur językowych w nowym kontekście oraz kształtowania kompetencji komunikacyjnej, ale również sfery emocjonalnej i społecznej ucznia. Techniki dramowe umożliwiają pracę nad wyraźną artykulacją dźwięków oraz ekspresją werbalną i niewerbalną. Ponadto rozwijają wyobraźnię artystyczną ucznia oraz uwrażliwiają go na tekst literacki, odpowiednią scenografię i oprawę muzyczną przedstawień. Drama sprzyja pracy nad pokonaniem barier emocjonalnych, np. nieśmiałości, niskiej samooceny oraz promuje współpracę między uczniami, a nie współzawodnictwo.

6.3.5. Zajęcia plastyczne

Zajęcia plastyczne (*arts and craft activities*) wspomagają zarówno nauczanie języka angielskiego, jak i rozwijają umiejętności społeczne dzieci oraz kształtują ich wrażliwość estetyczną. Rysowanie, kolorowanie, wyklejanie, lepienie, modelowanie pozwala utrwalac poznane słowa i struktury językowe. Kolejnym etapem jest umożliwienie dzieciom wyrażenia w artystyczny sposób informacji o sobie. Ważnym elementem jest możliwość uzupełnienia tych prac **podpisami** (*labels*) lub tekstem w języku angielskim oraz ich ekspozycja w formie plakatu. Twórcze prace plastyczne stymulują dzieci do ich omawiania i mówienia o sobie samych. Dzieci mogą wykonywać zadania plastyczne indywidualnie lub w zespołach, a nauczyciel, monitorując ich pracę, ma możliwość nawiązania kontaktu z poszczególnymi uczniami, udziela wyjaśnień i zachęca do używania języka angielskiego. Jest to jeden ze sposobów realizowania zasady nauki poprzez celowe/sensowne działanie.

6.3.6. Projekty językowe na lekcji języka angielskiego

Projekt - wg Helm i Katz - to pogłębione działanie badawcze inicjowane przez dzieci lub nauczyciela, a jego celem jest szukanie odpowiedzi na pytania uczniów. Chociaż nadrzędnym celem **projektów językowych** (*project work*) jest utrwalanie i zastosowanie wcześniej poznanych słów i struktur, nie można pominac korzyści poznawczych i społeczno-emocjonalnych wynikających z zastosowania pracy projektowej.

W pierwszej fazie projektu dzieci same lub z pomocą nauczyciela rozdzielają zadania zgodnie ze swoimi umiejętnościami, przejmując tym samym odpowiedzialność za własne działania. Druga faza to zespołowa lub indywidualna praca nad projektem. Pewne fazy przygotowania mogą odbyć się poza

klasą (zbieranie informacji, materiałów lub wykonanie pewnych prac plastycznych). Trzecia faza to przygotowanie prezentacji, np. w formie plakatu, i omówienie pracy w języku angielskim.

Sposób realizowania projektu jest uzależniony od samodzielności uczniów, mogą więc wystąpić znaczne różnice podczas jego realizacji, niemniej warto jest wdrażać uczniów do pracy projektowej już od pierwszej klasy. Ekspozycja wspólnej pracy uczniów przynosi im poczucie dumy i wiary we własne możliwości.

Projekty dają możliwość integrowania programu nauczania języka angielskiego z programem realizowanym w ramach nauczania wczesnoszkolnego. Stwarzają też doskonałą okazję do kształtowania umiejętności współdziałania w sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych, niewątpliwie warto zaprezentować efekty pracy projektowej innym klasom oraz rodzicom na spotkaniu klasowym.

6.4. Techniki nauczania

Efektywne metody nauczania dzieci w wieku wczesnoszkolnym wymagają zastosowania technik, które wykorzystują naturalne predyspozycje dzieci: spontaniczność, emocjonalność, oraz skupienie się na tym, co dzieje się „tu i teraz”.

Podane poniżej techniki mogą być zastosowane we wszystkich trzech klasach szkoły podstawowej. Rola nauczyciela polega na umiejętnym dopasowaniu technik do wymagań poszczególnych klas, zapewnieniu odpowiedniego stopnia koniecznej **różnorodności** (*variety*) oraz stopnia trudności. Ogromnie ważne jest rozpoznanie **strefy najbliższego rozwoju ucznia** (*Zone of Proximal Development – ZPD*), czyli nie tylko tego, co uczeń jest w stanie wykonać sam, ale też co może zrobić z pomocą nauczyciela lub/i innych uczniów. Należy tak ustawić poziom trudności zadania, aby w pełni wykorzystał potencjał intelektualny dziecka.

6.4.1. Techniki nauczania słownictwa

- prezentacja i ćwiczenie nowych słów na podstawie kart obrazkowych, **materiałów autentycznych** (*authentic materials*) i przedmiotów;
- prezentacja i utrwalanie słownictwa na podstawie opowiadania;
- prezentacja i utrwalanie słownictwa na podstawie piosenek i rymowanek;
- poszerzanie słownictwa w ramach tematu/pola semantycznego, np. z wykorzystaniem **burzy mózgów** (*brainstorming*);
- utrwalanie słownictwa poprzez zabawy z **kartami obrazkowymi** (*flashcards*);
- stosowanie **gier opartych na zapamiętywaniu** (*memory games*);
- **literowanie** - zapisywanie słów (*spelling*).

6.4.2. Techniki nauczania wymowy

- powtarzanie modelu językowego (słów, fraz, zdań) za nauczycielem lub nagraniem;
- powtarzanie, uczenie się na pamięć, wspólne śpiewanie piosenek, rymowanek;
- powtarzanie, uczenie się na pamięć łamańców językowych;
- tworzenie, pisanie nowych kolejnych zwrotek rymowanek, łamańców językowych;
- wyszukiwanie par rymujących się wyrazów;
- wysłuchiwanie wyrazów z analogicznym dźwiękiem;
- słuchanie/czytanie książeczek opartych na zabawie wyrazami z tym samym dźwiękiem;
- czytanie na głos krótkich, prostych tekstów.

6.4.3. Techniki nauczania gramatyki

- prezentacja i utrwalanie nowych struktur na podstawie opowiadania;
- prezentacja i utrwalanie słownictwa na podstawie piosenek i rymowanek;
- tworzenie, pisanie nowych części historyjki z użyciem nowej struktury;
- układanie w dłuższe struktury gramatyczne rozsypanki wyrazowej;
- zabawa wyrazami, tak aby powstały pytania/zdania;
- łączenie obrazków i odpowiednich struktur.

6.4.4. Techniki nauczania sprawności receptywnych: słuchania i czytania

- słuchanie/czytanie i wykonywanie poleceń nauczyciela (*listen/read and do activities*), np. posłuchaj/przeczytaj i zaznacz, pokoloruj, narysuj, zakreśl, połącz w pary: rysunki-słowa/części zdań oraz odpowiedz na pytania nauczyciela itd;
- **przewidywanie** na podstawie tytułu, ilustracji lub słów kluczy treści tekstu słuchanego/czytanego (*prediction*);
- zrozumienie ogólnego sensu tekstu słuchanego/czytanego (*listening/reading for the gist*);
- wyszukiwanie szczegółowych informacji w tekście (*listening/reading for details – scanning*);
- po wysłuchaniu nagranych tekstów odczytywanie na głos pojedynczych słów, fraz, zdań oraz krótkich tekstów;

- ciche czytanie i wykonanie zadań sprawdzających zrozumienie.

6.4.5. Techniki nauczania sprawności produktywnych: mówienia i pisania

- powtarzanie za wzorem – **pisanie po śladzie** (*tracing*);
- odpowiadanie na pytania nauczyciela – zapisywanie odpowiedzi: najpierw z użyciem pojedynczych słów, stałych wyrażen i zwrotów językowych (*formulaic chunks*), prostych zdań;
- ustne opisywanie obrazka – opis obrazka przechodzący od pojedynczych słów do prostych zdań;
- mówienie/pisanie o sobie na podstawie zaprezentowanego modelu, np. uzupełnianie luki informacyjnej;
- samodzielne zadawanie pytań;
- prowadzenie krótkiej rozmowy stymulowanej obrazkiem/podanym zestawem słów, pytań, uzupełnioną **ankietą** (*survey*);
- prowadzenie krótkiej spontanicznej rozmowy;
- pisanie krótkiego kilkuzdaniowego tekstu.

6.4.6. Techniki wdrażania autonomii ucznia

Przygotowanie uczniów do nauki na dalszych etapach edukacyjnych jest jednym z priorytetowych celów nauczania wczesnoszkolnego. Z tego względu bardzo istotne jest stopniowe, lecz systematyczne wdrażanie uczniów do samodzielnej i świadomej nauki języka angielskiego.

Wdrażanie elementów autonomicznego uczenia się jest procesem długotrwałym i trudnym. Wymaga od nauczyciela skrupulatnego zaplanowania, konsekwencji w realizacji zadań oraz systematyczności. Jednak satysfakcja, jaką daje obserwacja rozwoju dziecka coraz bardziej odpowiedzialnego za własne uczenie się, rekompensuje wszystkie trudności i problemy. Wskazane jest jednocześnie zapoznanie rodziców z zasadami autonomii ucznia.

Proponujemy następujące techniki, które pomogą uczniom uwierzyć we własne możliwości i postępy w nauce:

- systematyczne wdrażanie do dokonywania **samooceny** (*self-assessment*);
- monitorowanie świadomego uczenia się: rozpoznawanie celów oraz postępow w nauce, głównie poprzez odpowiednio sformułowane pytania nauczyciela;
- refleksja dotycząca treści nauczanego materiału;

- zachęcanie uczniów do wyrażania opinii na temat stopnia satysfakcji *I like/I don't like*;
- zachęcanie dzieci do udzielania sobie nawzajem informacji na temat poprawności wykonywanych zadań;
- wdrażanie uczniów do pracy w parach/grupach;
- zachęcanie uczniów do samodzielnego korzystania ze słowniczków obrazkowych;
- prowadzenie własnych słowniczków obrazkowo-wyrazowych;
- samodzielne czytanie książeczek w uproszczonej wersji językowej (*graded readers*);
- zachęcanie dzieci do odnajdywania przykładów użycia języka angielskiego poza szkołą *English around us*, np. na opakowaniach różnych produktów lub w reklamach;
- oferowanie ćwiczeń na lekcji do wyboru;
- oferowanie zadań domowych do wyboru;
- wykorzystanie projektów językowych;
- prowadzenie **portfolio językowego** (*language portfolio*).

6.4.7. Techniki dramowe

Nie można przecenić wartości edukacyjnych i wychowawczych **technik dramowych** (*drama techniques*) stosowanych w nauczaniu języka angielskiego.

Oto przykłady proponowanych technik:

- ćwiczenie języka komunikacji niewerbalnej – mowa ciała, np. pantomima;
- uczenie się na pamięć i recytacja krótkich wierszyków, rymowanek, piosenek;
- odgrywanie ról w **scenkach sytuacyjnych** (*roleplay*);
- odgrywanie scenek na podstawie prezentowanych tekstów;
- opracowywanie i odgrywanie krótkich scenek;
- przygotowanie i odegranie przedstawień/scenek okolicznościowych, np. na zakończenie roku.

6.4.8. Techniki multimedialne

Obecnie umiejętność korzystania ze środków multimedialnych jest jednym z podstawowych wymogów edukacyjnych. Wykorzystanie szkolnej pracowni komputerowej jest jedną z płaszczyzn integracji edukacji wczesnoszkolnej i nauczania języka angielskiego. Poniżej kilka sugestii dotyczących wykorzystania materiałów multimedialnych:

- zachęcanie uczniów do pracy z cyfrowymi komponentami kursów;
- wyszukiwanie określonych informacji w Internecie (wersja anglojęzyczna);
- zachęcanie uczniów do oglądania filmów i programów w oryginalnej wersji językowej przez wykorzystanie materiałów DVD dołączonych do podręcznika;
- wykorzystanie tablicy interaktywnej.

6.5. Formy pracy

Różnorodność form pracy na lekcji jest elementem, który w znacznym stopniu wpływa na atrakcyjność zajęć oraz atmosferę w klasie. Zakres możliwości jest dość duży. Nauczyciel powinien zwrócić baczną uwagę na sposób wprowadzania nowych form interakcji, tak aby nie doprowadzić do nieporozumień i chaosu.

Nauczyciel może zaproponować następujące formy:

- praca z **całą klasą** – nauczyciel inicjuje i kieruje pracą (*lockstep*);
 - wypowiedzi chórem, np. cała klasa powtarza, śpiewa;
 - wypowiedzi indywidualne uczniów - kolejność wskazana przez nauczyciela;
- praca **indywidualna**, np. rysowanie, wypełnianie zadań, ciche czytanie itp.;
- praca w **parach otwartych** (*open pairs*) – dwoje dzieci „występuje” przed klasą – jest to istotny element prezentacji zadania i sprawdzenia zrozumienia polecenia nauczyciela;
- praca w **parach zamkniętych** (*closed pairs*) – wszyscy uczniowie pracują podzieleni na pary;
- praca w **zespołach/grupach** (*groupwork*) – warto zwrócić uwagę na odpowiedni układ ławek w klasie, np. ławki ustawione w podkowę, okrąg lub połączone po dwie.

6.6. Materiały nauczania

Materiały nauczania są bardzo ważnym elementem procesu nauczania. W znacznym stopniu wpływają na motywację uczniów do nauki nowego języka, rozwój ich wyobraźni oraz kształtowanie wrażliwości estetycznej. Wykorzystywane na zajęciach materiały i pomoce dydaktyczne nie tylko muszą spełniać wszystkie wymogi merytoryczne, ale również ich opracowanie graficzne musi być staranne i bardzo wysokiej jakości.

6.6.1. Podręczniki

Podstawowe materiały nauczania to zestaw podręcznik, ćwiczenia i książka dla nauczyciela, która zawiera opracowanie metodyczne kursu

i dodatkowe zadania oraz oddzielne zestawy testów. Niezbędną częścią zestawu są płyty CD z nagraniami tekstów, scenek i piosenek. Natomiast płyty DVD i tablice interaktywne znacznie poszerzają możliwości prezentacji nowego języka i materiałów kulturowych.

- *New English Adventure*
- *Our Discovery Island*
- *Big English*
- *Yazoo*
- *Backpack Gold*

6.6.2. Pomoce naukowe i środki dydaktyczne

Poniżej zaprezentowane środki dydaktyczne są niezwykle przydatne podczas zajęć we wszystkich trzech klasach:

- **karty obrazkowe** (*flashcards*);
- karty obrazkowe do gry w parach/ grupach;
- **karty wyrazowe** (*wordcards*);
- **plakaty** (*posters*), plansze tematyczne;
- pacynka;
- słowniki obrazkowe;
- słowniki obrazkowo-słowne;
- **materiały autentyczne** (*authentic materials*), np. mapy zdjęcia itd.;
- **autentyczne przedmioty** (*realia*), np. guziki, muszelki itd.;
- materiały plastyczne.

6.6.3. Materiały pomocnicze

- Słowniki
Longman Picture Dictionary
Longman Children's Picture Dictionary
- Książeczki w uproszczonej wersji językowej *Pearson English Kids Reader*
- Biblioteka metodyczna nauczyciela
The Primary English Teacher's Guide
The Practice of English Language Teaching + DVD
Essential Teacher Knowledge

6.7. Struktura lekcji i zasady planowania

Dzieci są bardzo wymagającymi uczniami, głównie ze względu na swoje potrzeby wynikające z etapu rozwoju poznawczego, emocjonalnego i społecznego, na którym się znajdują. Aby sprostać tym wymaganiom, lekcja języka angielskiego powinna być skonstruowana zgodnie z kilkoma zasadami.

Przede wszystkim układ lekcji, czyli kolejne jej fazy powinny być znane i zrozumiałe dla dzieci. Dzięki temu, że struktura lekcji jest przewidywalna, wzmacnia się **poczucie bezpieczeństwa** (*security*) uczniów oraz eliminowane są frustracja lub zniechęcenie. Szczególnie ważne jest staranne przygotowanie rytuałów klasowych (patrz sekcja 6.1.), które wpływają pozytywnie na organizację lekcji, podkreślają jej kolejne etapy i sygnalizują zmiany. Struktura lekcji jest schematem, które wypełnia się różnorodnymi ćwiczeniami i zadaniami dla dzieci.

Zapewnienie różnorodności w ramach każdej fazy ma na celu:

- ciągle aktywizowanie dzieci;
- utrzymanie zainteresowania uczniów;
- zaangażowanie różnych zmysłów;
- wykorzystanie różnych stylów uczenia się;
- zintegrowanie sprawności językowych;
- zapewnienie odpowiedniego tempa lekcji.

Aby osiągać zamierzoną różnorodność, należy w czasie lekcji zmieniać formy, metody, techniki pracy z dziećmi oraz wykorzystywać różne materiały dydaktyczne. Bardzo przydatna jest **zasada naprzemiennego aktywizowania fizycznego i umysłowego dzieci** (*stir and settle*).

Proponowane fazy lekcji:

- **rozgrzewka językowa** (*warm-up*);
- prezentacja nowego materiału;
- ćwiczenia utrwalające;
- zakończenie lekcji – refleksja nad tym, czego się uczniowie nauczyli.

7. STANDARDY OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ

Świadomość celów, do jakich nauczyciel dąży wspólnie z uczniami, jest jednym z najważniejszych elementów planowania procesu dydaktycznego oraz rozkładu materiału na nowy rok szkolny.

W nowej podstawie programowej wprowadza się wskaźniki sześciostopniowej skali CEFR, przy czym autorzy podkreślają luźny związek ze wspomnianą skalą. W klasach I-III oczekiwany jest poziom A1. Po klasach IV-VIII, jest to poziom A2+ (B1 w zakresie rozumienia wypowiedzi).

Dzięki wiedzy, jaki **poziom biegłości językowej** (*common reference levels*) powinni osiągnąć uczniowie w klasach IV-VIII, nauczyciel języka może tak organizować proces nauczania w klasach I-III, aby przygotować uczniów do nauki na kolejnym etapie edukacyjnym. Znajomość poziomów jest szczególnie przydatna w motywowaniu uczniów, uświadamianiu im, na jakim poziomie zaawansowania się znajdują i jakie mogą być ich aspiracje.

Z racji potencjalnego zróżnicowania potrzeb poszczególnych uczniów podajemy poniżej standardy na dwóch poziomach – A1 i zbliżony do A2.

7.1. Kompetencja komunikacyjna

Poniżej prezentowany opis założonych osiągnięć ucznia został opracowany według sugestii zawartych w „Europejskim systemie opisu kształcenia językowego” powszechnie już stosowanym w Europie. Znajomość systemu i jego oznaczenia jest bardzo ważna, aby zagwarantować spójność celów oraz umożliwić uczniom płynne przejście z jednego etapu nauki na drugi, a także, by ułatwić dzieciom kontynuację nauki na dalszych etapach edukacji.

Zgodnie z nowym podejściem do nauczania wczesnoszkolnego języka angielskiego opis osiągnięć dotyczy postępów ucznia zarówno w zakresie zdobywanej wiedzy (patrz sekcja 7.1.1.), jak umiejętności jej zastosowania (sekcja 7.1.2.). Ponadto podajemy zakres osiągnięć w ramach umiejętności uczenia się (patrz sekcja 7.2. Umiejętność uczenia się).

7.1.1. Wiedza

Na etapie wczesnoszkolnym zakres niezbędnej wiedzy obejmuje nazywanie i rozumienie przez dziecko pojedynczych słów i wyrażań dotyczących jego osoby, jego najbliższego otoczenia oraz życia codziennego (patrz sekcja 5.2. Zakresy tematyczne oraz sekcja 5.4. Materiał leksykalny).

Uczeń:

- potrafi ułożyć podstawowe słowa w grupy semantyczne;
- potrafi określić zbiór leksykalny na podstawie podanych przykładów;
- potrafi przeliterować niektóre znane sobie słowa;
- potrafi znaleźć wyraz niepasujący do zbioru (*odd-one out*);
- potrafi zestawić podstawowe przymiotniki w pary o przeciwnym znaczeniu;
- rozumie znaczenie podstawowych struktur gramatycznych, np. *I am, I've got*.

Sama znajomość znaczenia poszczególnych słów i struktur nie jest równoznaczna z umiejętnością ich użycia, chociaż stanowi niezbędną bazę i punkt wyjścia do dalszej nauki.

7.1.2. Umiejętności

Zarówno rodzice, jak i nauczyciele chcieliby wysoko umieszczać poprzeczkę zakładanych osiągnięć. Naszym programem chcemy objąć wszystkie dzieci, bez względu na ich uzdolnienia czy ewentualne trudności, stąd nasze realistyczne założenia i używane w programie określenia *prosty i bardzo prosty język* oraz określenie *podstawowe struktury*. Przede wszystkim dlatego, aby każde dziecko miało szansę odnieść sukces, zgodnie z zasadą, że sukces przynosi następny sukces (*Success breeds success*).

Poniżej podajemy listę osiągnięć uczniów niezbędnych dla kształcenia kompetencji komunikacyjnej. Umiejętności te dotyczą całego etapu wczesnoszkolnego, a przedstawiona kolejność odpowiada gradacji trudności zadań i odzwierciedla najczęściej realizowany układ zadań w podręczniku. Należy pamiętać, że uczniowie nie zawsze osiągają zakładane poziomy w zaprezentowanej kolejności oraz nie wszystkie umiejętności są opanowane w tym samym zakresie. Na różnicę ma wpływ osobowość dziecka, jego preferencje w uczeniu się oraz czas i liczba zadań ćwiczących poszczególne kompetencje cząstkowe. Śledzenie postępów uczniów i osiąganych przez nich celów ma zasadnicze znaczenie dla efektywnego nauczania języka angielskiego.

Słuchanie

Uczeń w pierwszej fazie (poziom A1), gdy tempo wypowiedzi jest wolne, a wymowa wyraźna:

- potrafi zrozumieć bardzo podstawowe słowa i wyrażenia dotyczące własnej osoby, najbliższego otoczenia i świata fantazji, rozumie polecenia w języku angielskim dotyczące zachowania w klasie;
- rozumie ogólny sens scenek, bajek i innych tekstów słuchanych prezentowanych przez nauczyciela lub jako nagrania.

W następnej kolejności (poziom A2), gdy tempo wypowiedzi jest zbliżone do naturalnego:

- potrafi zrozumieć najczęściej używane słowa i wyrażenia oraz informacje dotyczące ucznia i jego najbliższego otoczenia, a także świata fantazji;
- rozumie ogólny sens tekstów na tematy najbliższe jego otoczeniu prezentowane w nagraniach audio;
- potrafi wyróżnić ogólne, a w następnej kolejności szczegółowe informacje ze słuchanych tekstów.

Czytanie

Uczeń w pierwszej fazie (poziom A1):

- potrafi rozpoznać graficzną formę wyrazu i połączyć z obrazkiem lub przedmiotem;
- rozumie zapisane w języku angielskim polecenia do zadań w podręczniku;
- potrafi wybrać z listy lub wskazać w krótkim tekście odpowiedni wyraz;
- potrafi uzupełnić luki w prostym tekście, dopasowując brakujące wyrazy z podanej listy;
- potrafi przeczytać głośno zgodnie z zasadami wymowy pojedyncze wyrazy i bardzo krótkie zdania;
- rozumie znane nazwy pojedyncze słowa i bardzo proste zdania, np. na plakatach, ogłoszeniach.

Uczeń w drugiej fazie (poziom A2):

- potrafi przeczytać głośno swoją rolę w scenie;
- potrafi czytać cicho ze zrozumieniem:
 - rozumie ogólny sens krótkiego, prostego tekstu,
 - wybiera szczegółowe informacje;
- czyta bardzo krótkie, proste teksty, nie tylko z podręcznika;
- potrafi znaleźć konkretne, przewidywalne informacje w prostych tekstach na temat życia codziennego.

Rozmowa

Uczeń na poziomie A1:

- potrafi reagować werbalnie na polecenia/pytania dotyczące klasowych rytuałów, np. *Hi! How are you? I'm fine. Thanks;*
- potrafi odpowiadać na proste pytania pojedynczymi słowami lub stałymi zwrotami;
- używa stałych zwrotów i pytań według podanego wzoru do przeprowadzania zadań komunikacyjnych w klasie;

- potrafi brać udział w rozmowie pod warunkiem, że rozmówca jest gotów powtarzać i inaczej formułować zdania.

Uczeń na poziomie A2:

- samodzielnie zadaje pytania na tematy dotyczące najbliższego otoczenia;
- potrafi brać udział w rozmowie na znane tematy, wymagającej prostej i bezpośredniej wymiany informacji.

Wypowiedź

Uczeń na poziomie A1:

- potrafi nazwać i krótko opisać postaci, zwierzęta z najbliższego otoczenia i świata fantazji;
- potrafi, używając bardzo prostych wyrażen i zdań, opowiedzieć o sobie i swoim najbliższym otoczeniu.

Uczeń na poziomie A2:

- potrafi wyrazić swoje opinie i myśli w bardzo zwięzły i prosty sposób;
- potrafi w prosty sposób opisać siebie, swoje najbliższe otoczenie oraz sprawy życia codziennego.

Pisanie

Uczeń w pierwszej fazie (poziom A1):

- potrafi pisać po śladzie;
- potrafi przepisać wyrazy z tablicy, książki;
- samodzielnie podpisuje swoje prace plastyczne pojedynczymi wyrazami;
- potrafi zapisać przeliterowane słowa;
- potrafi napisać bardzo krótki tekst, podpisać swoją pracę plastyczną oraz na następnym etapie, opisać ją w kilku bardzo prostych zdaniach.

Uczeń w drugiej fazie (poziom A2):

- potrafi **napisać krótki, prosty tekst według podanego wzoru** (*parallel writing*);
- potrafi napisać pocztówkę i krótki list według wzoru;
- potrafi samodzielnie napisać krótką prostą notatkę na znane mu tematy.

7.2. Umiejętność uczenia się

Nowoczesne podejście do nauczania języka angielskiego zakłada kształcenie strategii uczenia się już od klasy I. Zadaniem nauczyciela jest angażowanie uczniów w różne zadania, które kształtują strategie uczenia się,

monitorowanie postępów ucznia oraz przede wszystkim wspomaganie i udzielanie pozytywnej informacji zwrotnej na ten temat. Podana poniżej lista obejmuje możliwe osiągnięcia małych uczniów w tej dziedzinie.

Uczeń:

- rozumie cel zadań i potrzebę uczenia się języka angielskiego;
- potrafi skupić uwagę na wykonywanych zadaniach;
- jest wrażliwy na brzmienie języka angielskiego;
- potrafi pracować ze słowniczkiem obrazkowym;
- potrafi **domyślać się znaczenia słów z kontekstu** (*intelligent guessing*);
- rozumie cel samooceny i potrafi ocenić swoje postępy;
- jest samodzielny: sam podejmuje próby rozwiązywania zadań;
- chętnie wykonuje zadania, nawet te dodatkowe;
- potrafi poradzić sobie z niepowodzeniem, np. chętnie poprawia źle wykonane zadanie.

8. SPRAWDZANIE POSTĘPÓW W NAUCE I PROPOZYCJE ICH OCENIANIA

8.1. Ogólne założenia

Monitorowanie postępów ucznia, diagnozowanie ewentualnych trudności, a następnie ocenianie to niewątpliwie najtrudniejsze elementy pracy każdego nauczyciela. Bez nich proces nauczania i uczenia się byłby niekompletny, a ocena efektywności nauczania niemożliwa. Nauczyciel zdobywa informacje na temat nauczania, a uczniowie dowiadują się, w jakim stopniu opanowali treści i umiejętności. Jednocześnie uczniowie bacznie obserwują, jak są oceniani, a bycie sprawiedliwym plasują na bardzo wysokim miejscu w rankingu najbardziej pożądanym cech nauczyciela.

Koncepcja oceniania oparta jest na zasadzie **pomiaru sprawdzającego** (*criterion-referenced assessment*), czyli sprawdzenia, w jakim stopniu uczeń osiągnął założenia programowe, a nie, jak wypada na tle klasy, czyli **pomiaru różnicującego** (*norm-referenced assessment*). W ten sposób eksponujemy osiągnięcia indywidualne ucznia i nie porównujemy go z innymi dziećmi. Nie powinno się zachęcać uczniów do konkurencji ze sobą i ustalania niezdrowych rankingów. Każde dziecko uczestnicząc w procesie nauki, ma prawo do rozwijania

się na miarę swoich możliwości i w odpowiednim dla siebie tempie.

Sprawdzanie i ocenianie postępów uczniów na lekcji języka angielskiego stanowi istotną płaszczyznę integracji w nauczaniu wczesnoszkolnym. Zarówno sposób oceniania, jak i komunikowanie wyników powinny być zgodne z założeniami wewnątrzszkolnego systemu oceniania, który na etapie edukacji wczesnoszkolnej rekomenduje prowadzenie **oceniania formatywnego** (*formative/continuous assessment*) (patrz sekcja 8.2.), oraz zaleca stosowanie **oceny podsumowującej** (*summative assessment*) (patrz sekcja 8.3.) w formie opisu osiągnięć, a nie formalnych stopni.

Uważamy, że metody sprawdzania postępów ucznia oraz oceniania, powinny być przyjazne dziecku, tak aby go nie zniechęcić i nie zdemotywować do dalszej nauki. Do najważniejszych metod należy systematyczna obserwacja postępów ucznia (patrz sekcja 8.4.1. Techniki kontroli ustnej), nieformalne testy (patrz sekcja 8.4.2. Techniki kontroli pisemnej) oraz praca projektowa (patrz sekcja 8.4.3.).

Wskazane jest, aby powyżej podane metody używane były jednocześnie z wdrażaniem samooceny (patrz sekcja 8.5.) oraz pracą z **portfolio** (patrz sekcja 8.6.).

Przed wszystkim metody sprawdzania postępów małych uczniów powinny być różnorodne, aby nauczyciel mógł lepiej i w pełni dostrzec całą gamę osiągnięć ucznia.

W diagnozowaniu postępów pomocna będzie także Diagnoza Szkolna Pearsona.

8.2. Ocenianie formatywne

Ocenianie formatywne/bieżące (*formative/continuous assessment*) jest najważniejsze w procesie nauczania. Polega na udzielaniu dziecku informacji na temat tego, co już osiągnęło, w jakim zakresie oraz nad czym powinno jeszcze pracować, co poprawić oraz co udoskonalić. Eksponujemy osiągnięcia i pozytywne strony zachowania dziecka, aby wzmacniać to, co dobre, a nie zniechęcać dziecka do dalszej pracy i demotywować brakiem wiary w powodzenie. Opis osiągnięć i ewentualnych trudności jest ważną informacją dla rodziców i fundamentem profesjonalnej współpracy szkoła-dom. Nauczyciel natomiast uzyskuje cenną informację na temat efektywności nauczania: co powinien zmodyfikować, co zmienić w swojej pracy, aby ułatwić każdemu dziecku uczenie się.

W ocenianiu formatywnym przydatna jest karta indywidualnej pracy ucznia (patrz tabela 4), na której nauczyciel systematycznie odnotowuje informacje na temat aktywności, postępów, szczególnych uzdolnień oraz ewentualnych trudności dziecka.

W celu zorganizowania systematycznej obserwacji postępów uczniów proponujemy nauczycielom wykorzystanie tabeli oceny umiejętności uczniów (patrz tabela 5). W zależności od celów obserwacji nauczyciele oceniać mogą wybrany przez siebie aspekt,

Tabela 4. Karta indywidualnej pracy ucznia (adaptacja *New English Adventure*).

OCENA BIEŻĄCA	Uczeń.....klasa								
	AKTYWNOŚĆ			REALIZACJA ZADAŃ					
za okres od do	chętnie bierze udział			rozumie polecenia		poprawnie wykonuje zadanie			
liczba lekcji	wszystkie	większość pojedyncze		wszystkie	większość pojedyncze		wszystkie	większość pojedyncze	
ćwiczenie rozumienia ze słuchu									
ćwiczenie mówienia									
ćwiczenie czytania									
śpiewanie piosenek									
uczestnictwo w zadaniach komunikacyjnych, grach									
ćwiczenie pisania									
ćwiczenia językowo-plastyczne									

np. umiejętność opowiedzenia o swoim ulubionym zwierzątku (osiągnięcia językowe), umiejętność pracy w parze lub zespole (rozwój społeczny) lub zaangażowanie w pracę na lekcji (motywację). Sporządzając tabelę, nauczyciel wpisuje umiejętności, które podlegają ocenie. Zachęcamy nauczycieli do formułowania celów istotnych dla potrzeb poszczególnych klas.

Dzięki analizie wyników obserwacji nauczyciel może dokonać oceny efektywności nauczania i podjąć decyzję o przeprowadzeniu większej liczby ćwiczeń utrwalających treści, z którymi uczniowie mają problem.

Tabela 5. Tabela oceny umiejętności uczniów.

Rozdział _____																				
A = umiejętność opanowana w pełni																				
B = umiejętność opanowana we fragmentach																				
C = umiejętność nieopanowana lub wymaga intensywnego ćwiczenia																				
Umiejętność																				

8.3. Opisowa ocena sumatywna/ podsumowująca

Ocena sumatywna przeprowadzona na zakończenie kolejnych semestrów, na koniec klasy I, II oraz całego etapu wczesnoszkolnego powinna ujmować informacje na temat wiedzy, umiejętności i aktywności dziecka w odniesieniu do treści nauczania zawartych w podstawie programowej.

W klasie I nadrzędne znaczenie mają osiągnięcia dotyczące sprawności rozumienia ze słuchu oraz mówienia. W klasie II i III informacja powinna dotyczyć wszystkich sprawności językowych.

Natomiast informacje na temat zaangażowania ucznia, umiejętności uczenia się i umiejętności pracy w zespole powinny być istotnym elementem na każdym etapie nauczania wczesnoszkolnego.

Nauczyciele mogą wykorzystać przykładowy raport umiejętności (patrz tabela 6), by przygotować ocenę

opisową uczniów. Poniżej podajemy kilka sugestii dotyczących oceny opisowej uczniów, ale przede wszystkim zachęcamy nauczycieli do formułowania własnych opinii oraz wybierania tych, które są najbardziej znaczące dla rozwoju ucznia. Lista podaje propozycje pozytywnych opinii. Oczywiście wymagają one odpowiednich modyfikacji w odniesieniu do konkretnych uczniów, np. uczeń potrafi doskonale, nie potrafi w pełni, potrafi tylko częściowo, zrobił duże postępy, ma jeszcze trudności itd.

Tabela 6. Raport umiejętności ucznia – ocena opisowa.

Imię i nazwisko ucznia

Klasa

Wiedza i umiejętności ucznia	
znajomość słów i struktur	
słuchanie	
rozmowa	
wypowiedź	
czytanie	
pisanie	
umiejętność uczenia się	
motywacja	
praca w zespole	

Przykładowe sugestie oceny opisowej:

Znajomość słów i struktur językowych

Uczeń:

- opanował zakres słownictwa wprowadzany na lekcjach;
- potrafi nazwać przedmioty/zwierzęta, o których się uczył na lekcjach;
- rozumie znaczenie podstawowych struktur gramatycznych oraz poprawnie je stosuje, np. *I am, I've got*.

Słuchanie

Uczeń:

- rozumie polecenia nauczyciela;
- rozumie ogólny sens historyjek i scenek prezentowanych na lekcjach;
- potrafi wyróżnić proste informacje ze słuchanych tekstów.

Czytanie

Uczeń:

- czyta po cichu ze zrozumieniem;
- czyta głośno zgodnie z zasadami wymowy;
- potrafi zrozumieć ogólny sens prezentowanych tekstów;
- potrafi wybierać szczegółowe informacje z prezentowanych tekstów.

Rozmowa

Uczeń:

- potrafi odpowiadać na pytania nauczyciela;
- samodzielnie zadaje pytania na tematy dotyczące najbliższego otoczenia;
- potrafi przeliterować znane sobie słowa.

Wypowiedź

Uczeń:

- potrafi nazwać i w prosty sposób opisać postaci, przedmioty lub zwierzęta ze swojego najbliższego otoczenia;
- potrafi samodzielnie opowiedzieć o sobie i swoim najbliższym otoczeniu.

Pisanie

Uczeń:

- samodzielnie podpisuje swoje prace plastyczne pojedynczymi wyrazami;
- potrafi napisać krótki, prosty tekst według podanego wzoru;
- potrafi samodzielnie napisać kilka prostych zdań na omawiane tematy.

Umiejętność uczenia się

- potrafi skupić uwagę na lekcjach;
- jest wrażliwy na brzmienie języka angielskiego;

- potrafi domyślać się znaczenia słów z kontekstu/gestu (*intelligent guessing*);
- rozumie cel samooceny i potrafi ocenić swoje postępy;
- jest samodzielny: sam podejmuje próby
- potrafi poradzić sobie z niepowodzeniem, np. chętnie poprawia źle wykonane zadanie.

Motywacja

- jest aktywny na lekcjach;
- chętnie wykonuje zadania, nawet te dodatkowe;
- chętnie uczestniczy w dodatkowych zajęciach, np. przedstawieniach.

Praca w zespole

- przestrzega zasad grzecznego zachowania się w klasie;
- potrafi pracować w koleżankę/koleżanką w parze;
- potrafi pracować w grupie;
- chętnie pomaga innym.

8.4. Metody sprawdzania postępow ucznia

8.4.1. Techniki kontroli ustnej

Dużym wyzwaniem dla nauczyciela jest zorganizowanie systemu sprawdzania rozwoju sprawności mówienia. Szczególnie gdy klasa jest liczna oraz gdy znajdują się w niej uczniowie nieśmiali. Proponujemy, aby nauczyciel zorganizował zajęcia w parach lub grupach, angażując dzieci w zadania „na mówienie”.

Warunkiem przeprowadzenia kontroli ustnej poszczególnych uczniów jest jednoczesne zaangażowanie pozostałych uczniów. Zadania najlepiej spełniające te wymogi to:

- gry w karty obrazkowe lub obrazkowe i słowne;
- zgadywanki, np. odgadywanie ukrytego przedmiotu;
- przeprowadzanie ankiety;
- przeprowadzanie wywiadu.

Wartością łączącą te zadania jest konkretny, wymierny cel – wygrana w karty, wypełnienie karty-ankiety, zdobycie potrzebnej informacji, odgadnięcie konkretnego przedmiotu. Ponadto uczniowie, którzy wcześniej niż inni wypełnią zadanie, mogą je powtórzyć, np. jeszcze raz zagrać w karty lub zgadywankę oraz przeprowadzić wywiad z innym uczniem.

Nauczyciel sprawuje kontrolę nad całą klasą, lecz wybiera poszczególnych uczniów, którym się bacznie przysłuchuje. Uczniowie nie muszą zdawać sobie sprawy z tego, że są oceniani. Ważne jest, aby wiedzieli, że nauczyciel uważnie ich słucha, docenia ich wysiłek, a następnie udziela konstruktywnej informacji zwrotnej.

8.4.2. Techniki kontroli pisemnej – testy przyjazne dzieciom

Nieformalne testy, a właściwie zestaw ćwiczeń, które dzieci znają bardzo dobrze z lekcji, sprawdzają jednocześnie umiejętności uczniów w ramach sprawności słuchania ze zrozumieniem, czytania i pisania. Wskazane jest, aby nauczyciel przed testem dokładnie określił zakres sprawdzanego materiału: im węższy zakres, tym uzyskany obraz będzie bardziej wyrazisty, co ułatwi udzielenie konstruktywnej informacji uczniowi.

Techniki podane poniżej opierają się na tekstach, których dzieci słuchają oraz, na późniejszym etapie, które również czytają. Istotne jest, aby źródło tekstu było zróżnicowane, czyli nie tylko prezentowane przez nauczyciela, ale również płyty CD, nie tylko teksty napisane przez nauczyciela, ale też drukowane.

- dyktando rysunkowe: uczniowie słuchają i rysują, dorysowują brakujące elementy lub odpowiednio je kolorują;
- dyktando liczbowe: uczniowie zakreślają odpowiednią liczbę elementów, cyfry, liczby lub zapisują odpowiednie cyfry/liczby;
- numerowanie: uczniowie słuchają lub czytają i odpowiednio numerują obrazki;
- zakreślanie: uczniowie słuchają i zakreślają odpowiednie obrazki lub słuchają i czytają, aby zakreślić odpowiednie słowa;
- prawda czy fałsz:
 - uczniowie słuchają zdań, krótkich tekstów i decydują, czy narysowany obrazek odpowiada treści, czy nie;
 - uczniowie czytają proste zdania i zaznaczają, czy dołączone obrazki odpowiadają treści zdań;
- łączenie: obrazków i słów, ilustracji i zdań lub krótkich tekstów, pytań i odpowiedzi, fragmentów zdań;
- uzupełnianie luk brakującymi słowami;
- krzyżówki: wpisywanie słów na podstawie obrazka, opisu (proste zdanie), zagadki (prosty tekst);
- zbiory: wyszukiwanie zbiorów według kategorii, wykreślanie niepasujących słów lub informacji, układanie rozsypanek obrazkowych, słownych lub zdaniowych;

- błędy: wyszukiwanie i poprawianie błędów na rysunkach, ilustracjach, w zdaniach oraz krótkich tekstach;
- podpisywanie obrazków (*labelling*);
- pisanie o sobie, o ulubionych rzeczach na podstawie wzoru (*parallel writing*);
- opisywanie ilustracji w kilku prostych zdaniach (*free writing*).

Ważnym zadaniem nauczyciela jest ustalenie formy przeprowadzania testów:

- czy podany zostanie cel testu, jeśli tak, to w jakiej formie;
- czy potrzebny jest limit czasu;
- czy uczniowie pracują nad zadaniem samodzielnie, czy w parach;
- jak dodany zostanie komentarz do prac – punkty, symbole, np. słoneczka, informacja opisowa pisemna (dla rodziców) czy ustna;
- jak przeprowadzona zostanie poprawa testu;
- jak często stosowane będą testy.

8.4.3. Praca projektowa

Praca projektowa przeprowadzana na lekcji umożliwia nauczycielowi ocenianie postępów uczniów w wielu aspektach nauczania języka:

- poprawność leksykalno-gramatyczna wykonanego zadania – rozwój językowy;
- praca indywidualna jako część całości, praca w parach lub zespołowa – rozwój emocjonalno-społeczny;
- sposób zdobywania brakujących informacji (również na temat języka) – rozwój umiejętności uczenia się.

Szpecólnie jeśli częścią projektu jest praca plastyczna, a dzieci zwykle wykonują ją w różnym tempie, nauczyciel może, podchodząc do ucznia, zadawać dodatkowe pytania lub udzielać wyjaśnień. Ponadto praca projektowa pozwoli nauczycielowi zapoznać się z zainteresowaniami poszczególnych uczniów, ich talentami oraz w pewnym stopniu preferowanym przez nich stylem uczenia się. Po zakończeniu pracy projektowej zachęcamy nauczycieli do eksponowania efektów pracy, np. plakatów. Zachęcamy, aby również rodzice, podczas spotkań klasowych, mieli okazję poznania efektów wspólnej pracy swoich dzieci.

8.5. Samoocena

Umiejętność przeprowadzenia samooceny jest obecnie uważana za jeden z najistotniejszych czynników efektywnego uczenia się. Poniżej podajemy korzyści wynikające z systematycznego wdrażania uczniów do samooceny:

- powtórka przyswajanych treści przeprowadzona przez samego ucznia;
- refleksja nad tym, czego uczeń się uczy na lekcji języka angielskiego;
- uświadamianie sobie własnych kompetencji językowych;
- umiejętność określenia swoich mocnych i słabych stron;
- pozytywne kształtowanie wizerunku siebie jako ucznia odnoszącego sukcesy: „Już umiem, potrafię nazwać, powiedzieć, rozumiem itp.”;
- uczenie się odpowiedzialności za rezultaty własnej pracy;
- motywacja do dalszej nauki.

Podsumowując, samoocena stanowi pierwszy krok na drodze do samodzielnego uczenia się. Kształtowanie umiejętności samooceny jest procesem, a więc tylko systematyczna refleksja dotycząca procesu uczenia się, np. wypełnianie kart samooceny, może przynieść zakładane efekty. Badania naukowe potwierdzają, że dzieci świadome celów poznawczych oraz strategii uczenia się osiągają lepsze rezultaty w nauce.

Zachęcamy nauczycieli do korzystania z materiałów zamieszczanych jako ostatnie zadanie kolejnych rozdziałów w nowoczesnych podręcznikach. Zadania te polegają na określeniu przez ucznia, w jakim stopniu opanował prezentowany i ćwiczony na lekcjach materiał. Dzieci same wystawiają sobie ocenę (patrz przykłady poniżej). Innym istotnym pytaniem jest: „Czy podobał Ci się ten rozdział?”, „Czy temat rozdziału był interesujący?”. Fragment lekcji poświęcony refleksji jest bardzo ważnym momentem wyciszenia i skupienia się na sobie.

Ćwiczenie podsumowujące rozdział w podręczniku *Footprints*

Ćwiczenie podsumowujące rozdział w podręczniku *English Adventure*

Christmas		KARTA SAMOOCENY UMIEJĘTNOŚCI UCZNIĄ					
☒ I can hear and understand. Słyszę i rozumiem.	☐	☐	☐	☐			
☒ I can say. Potrafię powiedzieć.	☐	☐	☐	☐			
☒ I can tell somebody. Potrafię powiedzieć kiedy z kimś rozmawiam.		Gdy z kimś rozmawiam potrafię: <ul style="list-style-type: none"> ☐ złożyć życzenia z okazji Bożego Narodzenia ☐ wymienić wiele słów związanych z tym świętem ☐ podziękować za prezent 					
☒ I can read. Potrafię przeczytać.	Christmas Father Christmas star reindeer Christmas card candle tree present						
☒ I can write. Potrafię napisać			<input type="text"/> <input type="text"/>	<input type="text"/> <input type="text"/>			

PHOTOCOPIABLE

English Adventure 2 ©Pearson Education Limited 2005

Każde dziecko ma prawo do własnego zdania na temat treści i sposobu prezentacji materiału. Karta samooceny i inne formy oceny własnych postępów są własnością dziecka i w żadnym wypadku nie podlegają formalnej ocenie nauczyciela. Są jednak ważnym źródłem informacji o uczniu i jego umiejętności krytycznej oceny samego siebie. W sytuacji, gdy uczeń ma z tym trudności, nauczyciel może indywidualnie z nim porozmawiać oraz zasugerować ponowne zastanowienie się nad odpowiedzią.

8.6. Portfolio

„Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczania i ocenianie” (*Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment*) i „Europejskie portfolio językowe” (*European Language Portfolio*) wspierają aktywne metody nauczania oraz rozwijają autonomię ucznia. Nasz program zachęca nauczyciela do zapoznania się z wyżej wymienionymi dokumentami, szczególnie z „Europejskim portfolio językowym dla dzieci w wieku od 6 do 10 lat”.

Decyzja o wprowadzeniu formalnego dokumentu oczywiście należy wyłącznie do nauczyciela. Jednak w wypadku, gdy nauczyciel nie zdecyduje się na ten krok, w ramach naszego programu zachęcamy nauczycieli do systematycznego wdrażania idei portfolio. Poniżej podajemy kilka sugestii:

- zachęcanie uczniów do kolekcjonowania „ważnych” prac dokumentujących ich postępy w nauce w teczce (nazwa używana w „Europejskim portfolio językowym” to *dossier*); Według nas ważne materiały to wybrane prace domowe, samodzielne prace pisemne, prace projektowe oraz nieformalne testy;
- zachęcanie uczniów do zbierania materiałów autentycznych *English around us*, np. nalepki, reklamy, hasła na billboardach;
- planowanie projektów wspólnie z uczniami;
- zachęcanie uczniów do wyrażania swoich opinii na temat wykorzystanych na lekcjach materiałów, zainteresowania tematem oraz formą pracy;
- zachęcanie uczniów do refleksji nad tym, co było łatwe/trudne, co wymaga powtórki;
- systematyczne przeprowadzanie samooceny.

Warto wytłumaczyć rodzicom ideę portfolio i poprosić ich o współpracę przy kompletowaniu *dossier*.

Korzyści wynikające z systematycznej pracy nad wdrażaniem idei portfolio to:

- kształtowanie nawyku systematycznej pracy;
- pogłębiona refleksja nad uczeniem się;

- kształtowanie pozytywnego nastawienia do uczenia się: moje *dossier* pokazuje, jak pracowałem i jakie zrobiłem postępy;
- rozwijanie umiejętności myślenia krytycznego, np. „Oceń, co podobało/nie podobało Ci się w tym rozdziale”, „Oceń, co Twoim zdaniem, sprawia Ci trudność”, „Co sądzisz o tej książce?”, „Czy lubisz pracę w parach?”, „Jakie prace chcesz umieścić w swoim *dossier*?” itd.;
- rozwijanie umiejętności myślenia twórczego poprzez prace językowo-plastyczne, prace projektowe;
- większa staranność wykonywania prac;
- większa samodzielność ucznia;
- większa świadomość językowa (dotyczy zarówno języka ojczystego, jak i obcego);
- większa świadomość interkulturowa;
- możliwość lepszej komunikacji i współpracy z rodzicami.

Portfolio jest kolejnym elementem, który wspomaga kształtowanie autonomii ucznia. Podobnie jak w wypadku samooceny, kluczem do sukcesu jest tu systematyczna i dobrze zaplanowana, wytrwała praca zarówno nauczyciela, i jak uczniów.

9. ZASADY MODYFIKOWANIA PROGRAMU

Realizacja programu przewiduje zajęcia w wymiarze dwóch 45-minutowych lekcji w tygodniu lub trzech spotkań po 30 minut. Jeśli czas przeznaczony na język angielski zostanie wydłużony do trzech lekcji 45-minutowych lub pięciu spotkań po 30 minut, proponujemy następujące sposoby zmodyfikowania programu:

- stosowanie większej liczby ćwiczeń utrwalających prezentowany materiał;
- wprowadzanie większej liczby prostych prac nad projektami (dotyczy wszystkich klas);
- wzbogacanie słownictwa w ramach omawianych grup leksykalnych, szczególnie o słowa sugerowane przez uczniów;
- wprowadzanie dodatkowych piosenek (w tym *pop songs*), wierszyków;
- wprowadzanie dodatkowych książeczek w ramach omawianych tematów;
- wykorzystanie materiałów dodatkowych, np. nagrań DVD;

- organizowanie projektów poza szkołą, np. *English around us*;
- nawiązanie korespondencji z dziećmi w innych krajach.

BIBLIOGRAFIA

Bajorek, A., Bartosz-Przybyło, I., Pamuła M., Sikora-Banasik, D. *Europejskie portfolio językowe dla dzieci od 6 do 10 lat*. Warszawa 2006, Wydawnictwa Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli.

Donaldson, M. *Children's Minds*. London 1987, Fontana Press.

Gardner, H. i in. *Inteligencja. Wielorakie perspektywy*. Warszawa 2001, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

Halliwell, S. *Teaching English in the Primary Classroom*. Harlow 2000, Pearson Education Ltd.

Helm, J., Katz, L. *Mali badacze. Metoda projektu w edukacji elementarnej*. Warszawa 2003, Wydawnictwa Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli.

Rada Europy: Coste, D., North, B., Sheils, J., Trim, J. *Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*. Warszawa 2003, Wydawnictwa Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli.

AKTY PRAWNE

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 28 marca 2017 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej.

USTAWA z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe.

USTAWA z dnia 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe.

USTAWA z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (z późniejszymi zmianami).

ZESTAWIENIE POJĘĆ

arts and craft activities	zajęcia plastyczne
attitude	postawa, nastawienie do nauki języka obcego
audiolingual method	metoda audiolingwalna
audiovisual method	metoda audiowizualna
authentic materials	materiały autentyczne
brainstorming	burza mózgów
building self-confidence	budowanie wiary we własne umiejętności
can-do statements	wypowiedzi „potrafię”
closed pairs	pary zamknięte
common reference levels	poziomy biegłości językowej
communicative competence	kompetencja komunikacyjna
communicative method	metoda komunikacyjna
creative language use	twórcze użycie języka
criterion-referenced assessment	miar sprawdzający
descriptors	wskaźniki biegłości językowej
dossier	teczka prac
drama techniques	techniki dramowe
exposure	kontakt z językiem
feedback	informacja zwrotna
flashcards	karty obrazkowe
formative/continuous assessment	ocenianie formatywne/bieżące
formulaic chunks	stałe wyrażenia i zwroty językowe
games	gry i zabawy
graded readers	książeczki w uproszczonej wersji językowej
group work	praca w grupach/zespołach
here and now	tu i teraz
holistic approach	nauczanie całościowe
humanistic approach	podejście humanistyczne
implicit grammar teaching	nauczanie struktur, bez wyjaśniania zasad reguł gramatycznych
information gap	luka informacyjna
intelligent guessing	domyślanie się znaczenia słów z kontekstu
intercultural awareness	wrażliwość interkulturowa
knowledge	wiedza
knowledge-based society	społeczeństwo informacyjne
labelling	podpisywanie obrazków
language portfolio	portfolio językowe, teczka prac
learner-centred teaching	nauczanie skoncentrowane na dziecku i jego potrzebach
learning strategies	strategie zapamiętywania i uczenia się
learning styles	style uczenia się
learning to learn	umiejętność uczenia się
listening for specific or detailed information	wyszukiwanie szczegółowych informacji
listening for the gist	zrozumienie ogólnego sensu tekstu
lockstep	nauczyciel inicjuje i kieruje pracą w całej klasie
memory games	gry oparte na zapamiętywaniu
motivation	motywacja
norm-referenced assessment	miar różnicujący
open pairs	pary otwarte
parallel writing	pisanie krótkiego, prostego tekstu według podanego wzoru
phonic method	podejście foniczne
picture dictionary	słowniczek obrazkowy
polisensory teaching	nauczanie wielozmysłowe
poster	plakat
prediction	przewidywanie
Project work	projekty językowe
pronunciation	wymowa

realia	autentyczne przedmioty
roleplay	odgrywanie scenek sytuacyjnych
routine activities	klasowe rytuały
scanning	wyszukiwanie szczegółowych informacji w czytany tekście
security	poczucie bezpieczeństwa
self-assessment	samoocena
self-esteem	poczucie własnej wartości
silent period	okres ciszy
skills	sprawności językowe
skimming	rozumienie ogólnego sensu czytany tekstu
social skills	umiejętności społeczne
songs, rhymes and chants	piosenki i rymowanki
spelling	literowanie słów
spiral syllabus	spiralna konstrukcja rozkładu materiału
stir and settle	zasada naprzemiennego aktywizowania fizycznego i umysłowego dzieci
storytelling	narracja
summative assessment	ocena podsumowująca
survey	ankieta, kwestionariusz
teacher autonomy	podmiotowość (autonomia) nauczyciela
topic	temat lekcji
topic-based teaching	nauczanie wokół tematu
TPR – Total Physical Response	metoda reagowania całym ciałem
tracing	pisanie po śladzie
variety	różnorodność
warm-up	rozgrzewka językowa
whole language method	podejście całościowe (globalne) do czytania
wordcards	karty wyrazowe
ZPD - Zone of Proximal Development	strefa najbliższego rozwoju ucznia